

ทฤษฎีของเพลโตต่อความคิดเรื่องความยุติธรรมในสมัยปัจจุบัน

ทฤษฎีที่กล่าวถึง ความยุติธรรมในทฤษฎีของนักปรัชญาสมัยปัจจุบันมีแนวโน้มที่อธิบายหลักการของความยุติธรรม ในรูปของความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice)

ความยุติธรรมทางสังคม เป็นลักษณะของความยุติธรรมที่พิจารณาจากกลไกของระบบสังคม โดยที่ความยุติธรรมมักจะเข้าไปมีบทบาทในแง่ของการเมืองและ เศรษฐกิจ ซึ่งจะมีผลต่อสังคมทั้งหมด ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมซึ่งมีความสัมพันธ์ในด้าน เศรษฐกิจ และปรัชญาการเมืองนี้จะมีผลปรากฏในรูปของการบัญญัติกฎหมาย เป็นเครื่องมือบังคับใช้ในกลไกของสังคมโดยตรง

ในปัจจุบันความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม ตามที่ยอมรับกันมักจะมีจุด เริ่มต้นที่ความเสมอภาค (Equality) ในด้านต่าง ๆ คือ ความคิดเรื่องความเสมอภาคนำไปสู่หลักการเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม กฎหมายเข้าไปมีบทบาทในแง่การบัญญัติกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักแห่งความเสมอภาคและเป็นแนวทางให้เกิดทฤษฎีที่เป็นรูปแบบของโครงสร้างสังคม อันจะก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน โดยให้เป็นไปได้ ในแง่การปฏิบัติมากที่สุด

การวางพื้นฐาน ความยุติธรรมทางสังคม ไม่ใช่สิ่งที่จะเป็นจริงขึ้นโดยอาศัยองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่ง แต่จะต้องอาศัย การวางพื้นฐานและองค์ประกอบของสังคมในหลาย ๆ ด้านเป็นรากฐาน จึงก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคมขึ้นได้

รูปแบบการวางลักษณะขององค์ประกอบ อันจะก่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคมนั้น แม้จะมีทฤษฎีต่าง ๆ กันไป แต่เป้าหมายมุ่งอยู่ที่จุดเดียวกัน เพื่อสรรค์สร้างสังคมให้มีสันติสุขมากที่สุด

ความยุติธรรมในสังคม ตามทฤษฎีของนักปรัชญา ปัจจุบันมีแนวโน้มวิเคราะห์ในแง่ของเศรษฐกิจ การประกันสังคม การสาธารณสุขโลก รัฐจะต้องปกป้องคุ้มครองสิทธิ

และทรัพย์สินของประชาชนในรัฐ เช่น เรื่องเกี่ยวข้องกับธุรกิจ และผลประโยชน์ของบุคคล ทั้งรัฐและบุคคลย่อมจะมีส่วนในผลประโยชน์ต่าง ๆ ร่วมกัน ทำอย่างไรจึงจะหามาตรการ ที่ถือได้ว่าจะสร้างความพอใจ ให้แก่ผู้ปกครอง และประชาชนให้มากที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิด สิ่งที่เราเรียกว่า ความยุติธรรมทางสังคมได้

เพราะฉะนั้น ความยุติธรรมทางสังคม ในทรรศนะของนักปรัชญาปัจจุบัน จึงมีผล เฉพาะในสังคมมนุษย์ วิธีการและเป้าหมายก็เพื่อความอยู่รอดของสังคม เป็นประการแรก การบัญญัติกฎหมายจึงเป็นความจำเป็นของสังคมปัจจุบัน ซึ่งถือกันว่าเป็นสังคมที่ปกครองด้วย กฎหมาย ความยุติธรรมจึงปรากฏในลักษณะ เป็น ความยุติธรรมตามกฎหมาย (Justice under Law)

การวางเค้าโครง การสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่ยุติธรรม จึงไม่ได้เน้นหนักไป ในด้านความยุติธรรมในตัวบุคคล/ หลักการนี้จึงต่างกับเพลโตอย่างเห็นเด่นชัด เพราะตาม ความคิดของเพลโต ความยุติธรรมในตัวบุคคลกับรัฐเป็นหลักการอันเดียวกัน และพิจารณาได้ ทั้งจากวงแคบไปสู่กว้าง

ข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัด เกี่ยวกับหลักแห่งความยุติธรรมในทรรศนะของ เพลโตกับ นักปรัชญาปัจจุบัน คือความคิดเรื่องความเสมอภาค นักปรัชญาปัจจุบันบางท่านยอมรับหลัก การ เรื่องความเสมอภาคทางธรรมชาติ(Natural equality) แต่เพลโตปฏิเสธ มนุษย์ โดยธรรมชาตินั้นไม่เท่าเทียมกันในแง่ความสามารถ(Capacity) ดังที่เพลโตแยกประเภท ของคนออกเป็น ๓ แบบ โดยเปรียบกับธาตุ ๓ ชนิด คือ ทอง เงิน ทองแดงหรือเหล็ก คน ที่มีธรรมชาติเป็นธาตุทอง เขาจะเป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้มีธรรมชาติเป็นเงินจะเป็นทหาร และผู้มีธรรมชาติทองแดงหรือเหล็ก เขาจะเป็นผู้ผลิต นั้นแสดงถึงแนวความคิดของเพลโตที่ เชื่อว่ามีความแตกต่างในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์มาแต่กำเนิด เป็นแต่ผู้มีธรรมชาติ เป็นทองเช่นเดียวกัน ยังมีความแตกต่างกันที่ระดับของคุณภาพ ดังนั้น ผู้ที่มีธรรมชาติที่ เหมาะสมที่สุด จะได้รับการคัดเลือกเป็นราชาปราชญ์ (Philosopher king)

แต่ทั้งนักปรัชญาปัจจุบัน และเพลโตมีจุดร่วมกัน ในเรื่องความเสมอภาคในการยอมรับความเท่าเทียมกันทางสังคม(Equality in social organization) เป็นการยอมรับ

ความเสมอภาคของบุคคลที่เกิดจากการจัดระเบียบการวางแผนเพื่อความอยู่รอดของสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์ในสังคมมองเห็นประโยชน์ของการยอมรับหลักการนี้ร่วมกัน จึงบัญญัติกฎเกณฑ์ ขึ้นใช้ในสังคม ซึ่งหลักแห่งความเสมอภาคทางสังคมนี้จะ เป็นพื้นฐานให้กับทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมของนักปรัชญาปัจจุบัน

๔.๑ หลักแห่งความเสมอภาคมีผลต่อทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมอย่างไร

ความเสมอภาคก็คือว่าเป็นหัวใจของทฤษฎีแห่งความยุติธรรมทางสังคมหมายความว่าอย่างไร ความเสมอภาคในที่นี้ หมายถึง "ความเท่าเทียมกัน หรือหมายถึงการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในทุก ๆ กรณีให้ปฏิบัติต่อทุกคนเท่าเทียมกัน แม้ว่าในบางกรณีมีความเหมาะสมในแง่ของเหตุผลที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอย่างไม่เท่าเทียมกันก็จะต้องละเว้นเสีย"^๑

คำนิยามของความเสมอภาคในลักษณะนี้ จะมีผลต่อระบบสังคม (Social system) คือในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย การศึกษา ฯลฯ จะยึดหลักของความเท่าเทียมกันในความหมายนี้

แม้ว่าจะมีการยอมรับความเท่าเทียมกันในรูปของ สิทธิ เสรีภาพ ตามกฎหมาย หรือว่าจะมีการยอมรับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน ในแง่ของความเป็นมนุษย์ เป็นไป ในรูปของความเท่าเทียมกันก่อนที่จะระบุไว้ตามตัวบทกฎหมาย (Equality before Law) นอกจากนี้ กฎหมายยังระบุถึงสิทธิมนุษยชนที่พึงมีต่อกัน ให้หลักความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ ในสังคม ยอมรับในสิทธิที่บุคคลพึงได้รับ ไม่ว่าเขาจะเป็นใคร เป็นเด็ก หญิงหรือชาย หรือแม้แต่คนแก่ชรา ทูพลภาพ จะได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน แต่จากสภาพสังคมในปัจจุบัน ในแง่ของการปฏิบัติแล้ว คนทุกคนไม่ได้ปฏิบัติต่อคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เหมือนกับที่ระบุไว้ตามตัวบทกฎหมาย

ในสภาพสังคมที่พบตามข้อเท็จจริง บุคคลมีความไม่เท่าเทียมกันตั้งแต่เกิด ในแง่ของสถานภาพทางสังคม (Social Status) แม้ว่าในกฎหมายจะให้ความคุ้มครองใน

^๑Steven Lukes, Essay in Social Theory, p.97.

ด้านความเสมอภาคในแง่ต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ผิวสี ฯลฯ แต่ถ้าพิจารณาจากสังคมในทุก
รูปแบบ ก็ยังมองเห็นภาพของความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมกันได้อยู่ แม้แต่ในสังคม
ที่มีการปกครองระบบสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ ก็ยังปรากฏเค้าความไม่
เสมอภาคในอำนาจกันอยู่เช่นกัน

ความไม่เสมอภาคในด้านต่าง ๆ ของบุคคลเป็นแนวทางสำหรับนักปรัชญา สังคม
ที่จะสร้างทฤษฎี ความยุติธรรมทางสังคม โดยพยายามให้ความเสมอภาคแก่บุคคลในสังคม
ให้มากที่สุด

๔.๖ ความพยายามของนักปรัชญาในการสร้างความเสมอภาค

ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมกันดังที่ปรากฏในสภาพสังคมปัจจุบัน ส่งผลไปยังทฤษฎี
ความยุติธรรมทางสังคม ในแง่ที่ว่า นักปรัชญาสังคม พยายามที่จะหาจุดที่เชื่อมโยงให้เกิด
ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมน้อยที่สุด ในทุกแง่ นักปรัชญาสังคมพยายามที่จะเสนอทฤษฎีการ
ปฏิวัติรูปแบบโครงสร้างของสังคมอันจะยังผลให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ ในเรื่องชนชั้น ความ
มั่งคั่ง การศึกษา สวัสดิการทางด้านสาธารณสุข โภค หาสถักการที่จะสรรคสร้างสังคมที่มีคุณ
ภาพระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน คนมั่งมีกับคนจน หลักการดังกล่าวจะถือได้ว่าเป็นทฤษฎี
ที่ว่าด้วยลักษณะรูปแบบของโครงสร้างสังคม อันจะนำไปสู่การสร้าง ความยุติธรรมทางสังคม
ให้บังเกิดขึ้นได้ ในแง่ปฏิบัติ

ความยุติธรรมทางสังคม จะมีขึ้นได้ในระบบการปกครองปัจจุบันอย่างไรนั้น นัก
ปรัชญาสังคมได้วางหลักการของทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม ไว้ในหลายทฤษฎี ซึ่งจะ
หยิบยกมาวิเคราะห์ มี ๓ ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรม (Distribu-
tive Justice) ทฤษฎีความยุติธรรมแบบประโยชน์นิยม และทฤษฎีความยุติธรรมใน
ฐานะที่เป็นความเที่ยงตรง (Justice as fairness) ซึ่งทั้ง ๓ ทฤษฎี เป็น เรื่องความยุติ-
ธรรมทางสังคม ซึ่งเนื้อหาหรือขอบข่ายเกี่ยวกับการจัดการด้านผลประโยชน์

ความมั่งคั่งทางสังคม (Distribution of social wealth) และเป็นหลักความยุติธรรมด้านวัตถุ (Material principle of Justice) ^๒ ซึ่งต้องพิจารณาจากองค์ประกอบพื้นฐานของบุคคลในด้านความต้องการ (Need) ผลประโยชน์ (Advantage or benefit) จุดประสงค์ (purpose) ภาวะการณ์ (state of affair) ต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยกฎหมายเพื่อเป็นกฎ (Rules) เข้ามาใช้บังคับ ควบคุมป้องกันการกระทำที่ไม่ถูกต้อง อันอาจจะเกิดขึ้นได้ในสังคม และเสริมสร้างให้หลักการที่วางไว้มีผล บังคับใช้ในการปฏิบัติ

ดังนั้น สังคมที่ยุติธรรม (Just society) จะมีขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ต้องพิจารณาจากความต้องการพื้นฐานของบุคคล ต้องคำนึงถึงหลักแห่งความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการวางหลักแห่งทฤษฎี ความยุติธรรมในสังคมที่จะเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบัน ในบทนี้จะเทียบเคียงทรรศนะของเพลโตที่ปรากฏใน "อูทมรัฐ" ว่า มีทรรศนะอย่างไรต่อแนวความคิด เรื่อง ความยุติธรรมทางสังคมของนักปรัชญาสมัยปัจจุบัน ทั้ง ๓ ทฤษฎีนั้น

^๑ Joel Feinberg. Social Philosophy (Engle wood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1973), p. 100.

^๒ หลักการของความยุติธรรม (Principle of Justice) ถูกแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ รูปแบบของความยุติธรรม (Formal principle of Justice) ซึ่งเป็นเสมือนกฎที่ตั้งขึ้นตามความสนใจ จุดประสงค์ของสังคมนั้น ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายอะไรบางอย่าง ถ้าความยุติธรรมถูกอธิบายด้วยความหมายว่า ความเท่าเทียมกัน รูปแบบของความยุติธรรมในลักษณะนี้ จะปรากฏในกฎหมายด้วย ส่วนความยุติธรรมที่เป็นเนื้อหา (Material principle of Justice) เป็นการนำเอาหลักของความยุติธรรมมาใช้ในสังคม ด้านเศรษฐศาสตร์ การเมือง ฯลฯ .

๔.๒.๑ วิเคราะห์ "ความยุติธรรมในสังคม" จากทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วน
อย่างยุติธรรม

ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรม (Distributive Justice) เป็นทฤษฎีที่ต้องอาศัยโครงสร้างของระบบสังคม สถาบันพื้นฐานของสังคม (Background Institution) ต้องให้สิทธิเสรีภาพแก่บุคคลในรัฐ ซึ่งสิทธิเสรีภาพนี้จะได้รับการประกันจากกฎหมายของรัฐ ทฤษฎีนี้จึงจะมีผลในค่านปฏิบัติ

แต่เดิมชาวกรีก เชื่อว่ารัฐหรือสังคมมีขึ้น เพื่อรักษาความยุติธรรมให้คงอยู่ กฎหมายสร้างขึ้นเพราะความต้องการทางสังคม โดยนัยนี้ ทำให้เกิดทฤษฎีที่เชื่อว่าสังคมมีอยู่ ความยุติธรรมก็มีอยู่ ถ้าปราศจากสังคม ความยุติธรรมจะปลาสนาการไป

รอลส์ กล่าวถึง ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรมว่า

ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรม เป็นทฤษฎีที่มีแนวความคิดเน้นในด้านของนโยบายทางเศรษฐศาสตร์ มักจะอธิบายไปในรูปผลประโยชน์ของรัฐบาลในด้านการเก็บภาษีอากร (Taxation) สาธารณประโยชน์ รวมทั้งผลประโยชน์ของบุคคลที่มีต่อกลุ่มบุคคลด้วยกัน และยังรวมถึงรายได้ของบุคคล ที่มีตำแหน่งงานและชนชั้น (Class) ต่างกัน จะมีวิธีการเก็บภาษีอากรอย่างไร จึงจะเกิดความยุติธรรมขึ้นได้

ปัญหาสำคัญของทฤษฎีนี้อยู่ที่การเลือกระบบสังคม (The choice of social system) ให้มีรูปแบบทางเศรษฐศาสตร์ เหมาะกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมือง สังคมการเมืองที่เหมาะสม อันจะยังผลให้ทฤษฎีนี้มีความเป็นไปได้ ต้องเป็นสังคมที่ให้หลักประกันแก่ประชาชน ให้มีการแบ่งสรรกัน (Distributive share) ในด้านสิทธิ อิสรภาพ เสรีภาพในด้านต่าง ๆ เช่น เสรีภาพทางความคิด ในการตัดสินใจ ฯลฯ ซึ่งจะต้องมีรัฐบาลที่จะให้ชบวนการที่ยุติธรรมทางกฎหมาย

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ระบบสังคมหรือการปกครอง ต้องเปิดโอกาส (Opportunity) ให้ความเสมอภาคกัน ระหว่างประชาชนในรัฐ ในแง่การประกอบอาชีพ

^๑John Rawls, Theory of Justice, pp.247-276.

ตามความถนัด ความสนใจของแต่ละบุคคล ต้องให้การประกันสังคม ให้โอกาสแก่ประชาชน
 ในด้านการศึกษา ซึ่งทำได้โดยยอมให้มีการศึกษาเอกชน หรือรัฐอาจจะเข้าดำเนินการศึกษา
 เอง ให้ความรู้แก่ประชาชน ในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ ให้โอกาสในด้านตำแหน่ง
 ฐานะทางสังคม การพัฒนาตัวเองของบุคคล ในแง่ของประสิทธิภาพ ในการทำงานให้สัมพันธ์
 กับหน้าที่และความสนใจที่สำคัญที่สุด รัฐต้องมีการประกันสังคม^๑ (National Welfare)
 แก่ประชาชนในรัฐ ซึ่งอาจจะเป็นในรูปสาธารณูปโภค หรือให้บริการเมื่อเจ็บป่วย หรือว่าง
 งาน นอกจากนี้จะทำให้ได้โดยการกำหนดอัตราการว่างจ้างแรงงานไว้อย่างเหมาะสม มีการ
 แบ่งสรรปันส่วน ผลประโยชน์อย่างยุติธรรมระหว่างผู้ว่าจ้างกับผู้รับจ้าง รัฐจะต้องป้องกัน
 การดำเนินงานแบบผูกขาด (Monopolistic) จากกลุ่มบุคคลที่หวังผลประโยชน์มากเกินไป

ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วน มีคำขวัญว่า "รับจากแต่ละคนตามความสามารถ และมอบ
 ให้แต่ละคนตามความต้องการ"^๒ (From each according to his ability, to
 each according to his need) จึงเพ่งเล็งถึงความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะ
 การเก็บภาษีอากร คือในการเก็บภาษี รัฐจะเก็บภาษีจากบุคคลตามความสามารถ ความ
 สามารถในที่นี้หมายถึงรายได้ของบุคคล ที่จะสามารถจ่ายภาษีให้แก่รัฐได้ จากนั้นจะมอบคืนให้
 แต่ละคนในรูปของสาธารณูปโภค การให้บริการสาธารณสุขในรูปของการรักษาพยาบาล
 การศึกษาตามความต้องการ

ในระบบสังคมนิยม ผลผลิตและวัตถุดิบทางธรรมชาติ (Natural resources)
 เป็นของรัฐ การที่เอกชนจะมีระบบทรัพย์สินส่วนตัว ซึ่งได้จากการแสวงหา และใช้จ่ายตามจุด
 ประสงค์ของบุคคลเป็นไปได้อย่าง การแบ่งสรรปันส่วนในระบบสังคมนิยมค่อนข้างจะเข้มงวด
 มาก

^๑Ibid., pp.274-276.

^๒Ibid., p.279.

ระบบสังคมที่ถือว่าเหมาะสมที่จะยังให้เกิดความเป็นไปได้ของทฤษฎีนี้ ต้องให้ออก-
 กาสแก่ประชาชนในการมีทรัพย์สินส่วนตัว แสวงหาได้ตามความสามารถ จึงจำเป็นต้องมี
 ระบบการเก็บภาษีอย่างรัดกุมและเหมาะสม ตลอดจนพิจารณาสัดส่วนของการกำหนดว่าราคา
 สินค้ากับผลกำไร ให้มีอัตราส่วนที่สัมพันธ์กัน ความต้องการที่จะซื้อ(Demand) กับความ
 ต้องการที่จะขาย(Supply) ถูกกำหนดด้วยราคา(Price) ในระบบทุนนิยมเป็นหลัก
 ความยุติธรรมในการกำหนดราคาสินค้า

ในด้านการเก็บภาษีอากร(Taxation) / ต้องมีหลักการเก็บภาษีอย่างยุติธรรม
 โดยใช้ระบบการเก็บภาษีอย่างเดียวกัน มีการจัดการอย่างยุติธรรม โดยพิจารณาเก็บจาก
 รายได้ ตามความสามารถของผู้เสียภาษี เพราะฉะนั้น ในด้านหลักการจัดเก็บภาษี ต้องยึด
 หลักของประสิทธิภาพ (Efficiency) สำหรับบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ดังนั้น การเก็บ
 ภาษีจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักของประสิทธิภาพ ต้องได้ระดับกับผลประโยชน์หรือผลกำไรที่
 บุคคลได้รับ กับความสามารถที่จะจ่ายภาษีคืนให้แก่รัฐ

เพราะฉะนั้นหลักการเก็บภาษีของทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรม ต้องได้
 รับการประกันจากรัฐบาล และสถาบันทางกฎหมายที่จะบัญญัติหลักการให้รัดกุม และได้อัตราส่วน
 กันระหว่างคนที่มีความสามารถมาก กับคนที่มีความสามารถน้อย ในด้านการแจกจ่ายการประ-
 กันสังคมในรูปสาธารณูปโภคคืนให้แก่ประชาชนนั้น รัฐต้องคำนึงถึงวิธีการและผลผลิต(Product
 and Product) ของการแจกจ่ายต้องได้สัดส่วนกัน ยกตัวอย่าง เช่น กฎหมายอาจะระบุว่า
 ๕% ของคนชั้นสูง ได้รับการประกันสังคม(National welfare) ๒๐% ในขณะที่ ๒๐%
 ของคนชั้นต่ำ ได้รับเพียง ๕% ในวิธีการนี้เราพิจารณาแง่ความเหมาะสมทางด้านอัตราส่วน
 ถ้าผลผลิตเท่ากัน คนมากจะได้น้อย และคนน้อยจะได้มาก

ในอีกกรณีหนึ่ง สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ ในเรื่องความยุติธรรมระหว่างชนชั้น ตัวการ
 ที่จะคำนึงถึง คือ จุดประสงค์ ความต้องการ จะต้องยอมรับว่า กลุ่มคนมีความต้องการไม่เท่า
 กัน แม้ว่าจะดูยุติธรรมที่จะให้แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ยกตัวอย่างเช่น คน ๑ คน ใน
 ครอบครัวยุติธรรมจะให้เท่ากับคน ๔ คน ในอีกครอบครัวยุติธรรมไม่ได้ ในแง่ของปริมาณ เมื่อพิจารณา
 จากความต้องการของกลุ่มบุคคล รอลส์ คิดว่า (การปกครองแบบสังคมนิยม ไม่มีการแบ่งสรร

ปันส่วนอย่างยุติธรรม ในแง่ที่ว่ารัฐไม่จ่ายผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล ตามหลักความสามารถ ประสิทธิภาพ และความต้องการของบุคคลอย่างแท้จริง ดังนั้น รายได้ของบุคคลจึงไม่สัมพันธ์กับรายได้ของรัฐ"^๑

รอลส์ วิเคราะห์ว่า ระบบสังคมนิยม อัตราส่วนของรายได้ไม่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพ ความสามารถของบุคคล รัฐจะจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้ตามความต้องการ (Need) ของบุคคล ในแง่ปัจจัย ๔ ทุกคนจะได้รับความเท่าเทียมกัน แม้ว่าเขาจะมีความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงานต่างกัน ผลประโยชน์เป็นของรัฐ ดังนั้น รอลส์ จึงคิดว่า การแบ่งสรรปันส่วนในลักษณะนี้ รายได้ของบุคคลจึงไม่สัมพันธ์กับรายได้ของรัฐ

จะเห็นได้ว่า การแบ่งสรรปันส่วนในสังคม นอกจากจะต้องคำนึงถึงความต้องการแล้วจะต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ (Attitude) ของการแจกจ่ายด้วย

ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนในสังคม เหล่านี้ถึงเรื่องสำคัญ ๒ เรื่องด้วยกัน คือ

๑. การเก็บภาษีอากร (Taxation) ทำอย่างไรจึงจะเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีอัตราส่วนของการเก็บภาษีอย่างสมดุลระหว่าง คนมั่งมีกับคนจน ในแง่ที่คือเก็บภาษีตามความสามารถที่จะจ่ายคืนให้กับรัฐได้ มีกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีอย่างรัดกุม

๒. ความเป็นไปได้ของทฤษฎี ต้องอาศัยโครงสร้างสังคมที่เหมาะสม มีการให้ความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ โอกาสในการประกอบอาชีพตามความสนใจและตามความถนัด มีรัฐบาลที่ดี ที่จะมียุทธศาสตร์ที่ใช้ในการปกครองอย่างยุติธรรม ถ้ามีโครงสร้างสังคมในลักษณะนี้ จะก่อให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมขึ้นได้ตามทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรม

รอลส์ คิดว่า ถ้าหากสังคมมีโครงสร้างของระบบกลไก ในลักษณะดังกล่าว หลักการของทฤษฎีจะเป็นไปได้ ในด้านปฏิบัติอย่างไม่มีปัญหา

นิโคลัส เรสเชอร์ (Nicholas Rescher) ได้วิเคราะห์ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรมไว้ว่า

^๑Ibid., p.264.

ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วน มีลักษณะคล้ายกับทฤษฎีที่กล่าวถึงความยุติธรรมของการ
 ลงโทษ ซึ่งจะปรากฏก็แต่เฉพาะในโลกนี้ โลกที่ไม่สมบูรณ์(Imperfect world)
 ที่ถูกจัดระบบโดยคนที่ไม่สมบูรณ์อีกเช่นกัน ระบบของความยุติธรรมแห่งการลงโทษ ที่
 ถือว่าเป็นระบบที่สมบูรณ์ จะต้องมามีวิธีการลงโทษที่เหมาะสม และเฉพาะผู้ที่กระทำผิด
 จริง ๆ จึงจะได้รับการลงโทษ แต่เท่าที่ปรากฏในความเป็นจริงแล้ว เป็นการยาก
 ที่จะคิดเอาเฉพาะผู้บริสุทธิ์ และแยกคนทำผิดออก ยิ่งเราพยายามสร้างกฎเกณฑ์เพื่อ
 จรรโลงไว้ซึ่งความยุติธรรม ในทางตรงข้ามก็ยิ่งเป็นการเพิ่มพูนให้มีความยุติธรรม
 มากขึ้น^๑

เรสเซอร์ พยายามชี้ให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติแล้ว ทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนยังไม่
 สามารถที่จะสร้างให้เกิดความเท่าเทียมกันของการแบ่งสรรปันส่วนกันอยู่ยุติธรรม ในด้าน
 การเก็บภาษีอากร การสาธารณสุขในดินแดนต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่ ทฤษฎีความยุติธรรมของ
 การลงโทษ ไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายของแต่ละทฤษฎีที่พยายามจะลดมิให้เกิดความอยุติ-
 ธรรมทางสังคม โดยคิดว่า การลงโทษเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขจุดนี้ได้ แต่ดูเหมือนว่าใน
 ทางปฏิบัติจะเป็นหลักการที่ตรงข้าม เขาจึงกล่าวว่า ยิ่งเราพยายามสร้างกฎเกณฑ์เพื่อจรร-
 โลงไว้ซึ่งความยุติธรรม ก็ยิ่งกลับเป็นการเพิ่มพูนความอยุติธรรมให้มากขึ้น

ในระบบสังคมนิยมแบบมาร์กซ์(Marx) ถือหลักความยุติธรรมในการแบ่งสรรปัน
 ส่วน แต่ไม่ใช่พิจารณาในรูปของการเก็บภาษีอากร(Taxation) แต่พิจารณาในด้าน
 สาธารณูปโภคที่รัฐจะแบ่งสรรให้แก่ประชาชน โดยคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานทางร่างกาย
 เป็นหลัก(Physiological need) ความต้องการพื้นฐานนี้ หมายถึง ความต้องการของ
 มนุษย์ในด้านที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหารและยา รักษาโรคที่เพียงพอที่จะมีชีวิตอยู่เท่านั้น
 แต่ไม่คำนึงถึง ตัวการอื่น เช่น ประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงาน เข้ามาเป็นหลักช่วย
 ในการตัดสินผลผลิตทั้งหมดเป็นของรัฐ บุคคลแม้มีประสิทธิภาพความสามารถในการทำงานต่าง
 กัน แต่จะได้รับการแบ่งสรรปันส่วนที่คำนึงถึงความต้องการขั้นพื้นฐานนี้เท่าเทียมกัน โดยวิธีนี้
 เชื่อว่าจะลดความไม่เสมอภาคในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมให้หมดสิ้นลงไปได้

^๑Nicholas Rescher, Distributive Justice (Indianapolis : The
 Bobbs-Merrill press, 1966), p. 120.

มาสโล(Abraham: H. Maslow) วิเคราะห์ทฤษฎีการแบ่งสรรเป็นส่วนโดยคำนึงถึงความต้องการขั้นพื้นฐานแบบมาร์กซ์ว่า ในทางปฏิบัติแล้วเป็นไปได้ยาก เพราะถ้าพิจารณาจากพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ในแง่จิตวิทยา จะพบว่า มนุษย์ไม่ได้ต้องการเพียงแต่ความพึงพอใจทางร่างกายเท่านั้น ยังต้องการความปลอดภัย(Safety need) ต้องการสถานภาพทางสังคม(Social need) ต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง(Esteem need) และที่สำคัญที่สุดคือความสมหวังของชีวิต(Self-Actualization need) เป็นความต้องการที่จะบรรลุถึงความสำเร็จในชีวิตตามที่ตนได้หวังไว้ ถ้าพื้นฐานทางจิตวิทยาของมาสโลเป็นสิ่งโดยตรงกับความต้องการของมนุษย์ในสภาพเป็นจริงแล้ว การแบ่งสรรแบบของมาร์กซ์ไม่สามารถที่จะสร้างความพอใจแก่มนุษย์ได้ เพราะฉะนั้น ในทางปฏิบัติ การที่จะให้คนเราพอใจอยู่กับสิ่งที่รัฐมอบให้ คือ ความต้องการทางร่างกายนั้นจะคุมให้มนุษย์ในสังคมอยู่ร่วมกันโดยไม่มีปฏิกริยาย่อมเป็นไปได้ไม่นาน ท้ายสุดต้องมีการล้มล้างรัฐ มีการจลาจลเกิดขึ้นในที่สุด

ในทางตรงกันข้ามกับสังคมที่ให้เสรีในด้านโอกาส การแบ่งสรรเป็นส่วน เฝ้าเล็งไปในด้านเศรษฐกิจ คือ พิจารณาด้านภาวะเก็บภาษีอากร การสาธารณสุข โภค โดยคำนึงถึงความต้องการประสิทธิภาพ ความสามารถ รายได้ประชากร เป็นตัวตัดสินในการจัดเก็บภาษียึดหลักพื้นฐานความเชื่อที่ว่า คนเรามีความแตกต่างในด้านสติปัญญา ความสามารถ การเก็บภาษีโดยคำนึงถึงหลักนี้ จะช่วยให้มีการจัดเก็บภาษีอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณาด้านอัตราส่วน คนมีรายได้มากจะเสียภาษีมาก ถ้ามีรายได้น้อยจะเสียภาษีน้อย เมื่อคำนึงถึงด้านการเก็บภาษีตามอัตราส่วนของรายได้ ก็จะทำให้เกิดความเสมอภาคขึ้นกับประชาชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งในแง่นี้ จะช่วยลดช่องว่างของคนรวยและคนจนให้มันน้อยลง ถ้าพิจารณาหลักการของทฤษฎีจะเห็นว่า เป็นการจัดเก็บภาษีที่พิจารณาจากความแตกต่างของธรรมชาติของมนุษย์ในด้านความสามารถ ดังนั้นย่อมจะดีกว่าถ้าจะเก็บภาษีแก่ทุกคนในอัตราส่วนที่เท่ากัน

จากสภาพความเป็นจริงของสังคมปัจจุบันกับที่ปรากฏในอุดมรัฐ จะพบว่า กฎเกณฑ์ความต้องการของบุคคลในสังคมปัจจุบันต่างไปจากอุดมรัฐ สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ก้าวไปไกลในแง่ของประชากร เศรษฐกิจ การเมือง รูปแบบของการปกครองในอุดมรัฐ ไม่สลับซับซ้อนเท่ากับโครงสร้างทางการเมืองของสังคมปัจจุบัน

อุดมรัฐ ในทรรศนะของเพลโตวางหลักการธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ไว้ ๓ ส่วน คือภาคเหตุผล น้ำใจ ความปรารถนา รัฐเป็นบุคคลสากล โครงสร้างของรัฐ ก็อธิบายโดยยึด หลักพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ ให้เหตุผล คือ ราชาปราชญ์ปกครอง ภาคน้ำใจเป็นทหาร ส่วนความปรารถนาเป็นผู้ผลิต ทั้ง ๓ ภาคนี้มีเหตุผลนำ รัฐจะเกิดความกลมกลืนเมื่อพิจารณา จากองค์ประกอบทั้งหมด ปัญหาเรื่องทรัพย์สินซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดความยุ่งยาก เพลโต ตัดปัญหาเรื่องทรัพย์สินออกไป ผู้พิทักษ์กับราชาปราชญ์ไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว ผู้ผลิตยินยอมให้มี ได้บ้าง แต่ครอบครัวเป็นของรัฐ ปัญหาเรื่องการซื้อขายซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ในระบบ สังคมแบบอุดมรัฐ ใช้การแลกเปลี่ยนแทน ซึ่งพิจารณาจากแง่นี้จะเห็นว่าพื้นฐานโครงสร้างทาง เศรษฐกิจ ต่างจากสังคมปัจจุบันที่มีขอบเขตกว้างมาก มีการลงทุน การแข่งขัน การเพิ่มผลผลิต มีการกำหนดราคาสินค้า ปัญหาเรื่องเงินตรา ซึ่งใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน

ถ้าพิจารณาด้านธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์(Human nature) เพลโตแบ่งพื้นฐาน ทางธรรมชาติของมนุษย์เป็น ๓ ลักษณะ โดยให้เหตุผลควบคุม ภาคน้ำใจและความปรารถนา ในแง่นี้เท่ากับเพลโตยอมรับว่ามนุษย์มีทั้งส่วนดีและเลวคละเคล้ากัน การกระทำที่ยุติธรรมใน บุคคลเกิดจาก การใช้ส่วนดีคือเหตุผลควบคุม ดังนั้น หลักความยุติธรรมทางสังคมของเพลโต จึงเป็นผลจากสติปัญญาของราชาปราชญ์ ที่จะตัดสินว่า สิ่งใดจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ในแต่ละ ขณะ แต่ทรรศนะนี้ต่างจากทรรศนะของนักปรัชญาปัจจุบัน เช่น เบ็นแฮม(Bentham) และ ฮอบส์(Hobbes) ที่คิดว่ามนุษย์มีส่วนเลวมากกว่าส่วนดี เพื่อควบคุมให้มนุษย์อยู่ด้วยกันอย่าง สันติ จำเป็นต้องใช้กฎหมายที่จะให้อำนาจแห่งความกลัวว่าถ้าไม่ทำแบบนั้นจะถูกลงโทษด้วย กฎหมาย ซึ่งหลักความยุติธรรมในปัจจุบันเป็นลักษณะของความยุติธรรมภายใต้กฎหมาย ไม่ว่า ความยุติธรรมนั้นจะ เรียกชื่อหรือมีเนื้อหาของทฤษฎีอย่างไร ต่างก็ใช้กฎหมายในการรับรอง ให้ทฤษฎีนั้นมีผลใช้บังคับ

จะเห็นได้ว่า จากความเชื่อในด้านธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ต่างกัน โครงสร้าง ทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีผลต่อหลักการของการอธิบายองค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรม ต่างกันไปได้ ขึ้นกับสภาพแวดล้อม วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายและทิศทางของสังคมนั้น ๆ ว่าจะ มีวิธีทางไปในทางใด สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดกฎ กติกาของหลักแห่งความยุติธรรมทางสังคม

แม้ว่าองค์ประกอบอื่นจะต่างกัน แต่เป้าหมายมุ่งที่การสร้างสรรค์ให้เกิดความดีงาม ผลประโยชน์ให้กับสังคมมากที่สุด

เพลโตไม่มีทฤษฎีที่ขัดแย้งกับทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรมตามทฤษฎีของนักปรัชญาปัจจุบัน เพียงแต่ว่า เพลโตเพิ่งเล็งในด้านการแบ่งสรรปันส่วนด้านแรงงาน (Division of Labour) แทนที่จะพิจารณาไปในรูปของการจัดเก็บภาษีอากร พลรัฐในอุดมรัฐจะมีการแบ่งสรรปันส่วนแรงงาน ในแง่ที่ว่าทุกคนทำตามหน้าที่ ผลผลิตที่ได้จากแรงงานจะมีการแบ่งสรรปันส่วนโดยวิธีการแลกเปลี่ยนกัน หรือเมื่อรัฐขยายตัวมากขึ้น อาจเป็นรูปของการซื้อขาย ดังปรากฏในอุดมรัฐ เล่ม ๔ ว่า

.... ให้คนๆ หนึ่ง ทำหน้าที่อย่างเดียวในเวลาเดียวกัน รัฐจะต้องประกอบด้วยช่างไม้ ช่างเหล็ก ช่างนา ช่างทำรองเท้า ฯลฯ แต่ละคนจะทำงานเฉพาะที่เป็นหน้าที่ตามที่ตนถนัดเท่านั้น จะเข้าไปในลักษณะของแต่ละคนทำงานเพื่อคนทุกคน สมมติว่าในรัฐมีคน ๔ คน ช่างนาคนเดียวจะต้องหาข้าวให้คน ๔ คน ต้องใช้เวลาและกำลังงานผลิตอาหาร เป็น ๔ เท่า และแบ่งให้คนอื่น ๆ จะดีกว่าที่จะให้หาอาหารเพียงหนึ่งในสี่ เพื่อตัวเองเพียงคนเดียว โดยใช้เวลานึ่งในสี่ ใช้เวลาอีกสามส่วนที่เหลือ ส่วนหนึ่งปลูกบ้าน อีกส่วนหนึ่งทอผ้า อีกส่วนหนึ่งทำรองเท้า โดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับคนอื่น ๆ เลย ย่อมจะไม่ดีเท่าใช้วิธีแบ่งงานกันทำ แล้วแลกเปลี่ยนผลผลิตที่เกิดจากแรงงานให้แก่กันและกัน^๑

เพราะฉะนั้น อุดมรัฐ ใช้หลักการแบ่งสรรปันส่วนด้านแรงงาน ในด้านการเก็บภาษีอากร เนื่องจากไม่มีปัญหาเรื่องทรัพย์สิน จึงไม่มีความจำเป็นใดที่จะต้องเก็บภาษี ทรัพย์สินเป็นของส่วนรวม สาเหตุที่เพลโตไม่เห็นชอบกับการยินยอมให้พลรัฐมีทรัพย์สิน ก็เพราะว่า

เพลโตทำหิความร่ำรวยและความยากจน เพราะอย่างหนึ่งนำมาซึ่งความฟุ้งเฟ้อ ความเกียจคร้าน และความกระหายของแปลกใหม่ ส่วนอีกอย่างหนึ่งนำมาซึ่งความไร้ศีลธรรม ความเป็นคนเลว และความกระหายอยากได้ เพลโตเปรียบเทียบความร่ำรวยและยากจนกับช่างปั้นหม้อ ในแง่ที่ว่า ถ้าช่างปั้นหม้อเป็นช่างที่ร่ำรวยก็จะได้เห็นศิลปะของงานที่ทำ เพราะเขาจะกลายเป็นคนที่เกียจคร้าน และงอมืองอเท้ามากขึ้น เขาจะกลายเป็นช่างปั้นหม้อที่เลว ถ้าเขายากจนเขาจะไม่มีความสามารถที่จะหาเครื่องมือ

^๑Plato. The Republic. Translated by Alan Bloom, pp.46-48.

(Book II/ (370 a-c, 371a-c)

เครื่องใช้อย่างอื่นมาใช้ประกอบการงาน ผลงานที่เขาทำได้จะเลวลง ดังนั้น ทั้งความยากจนและความร่ำรวยก็จะทำให้ผลงานเลวลง^๑

ด้วยเหตุนี้ เฟลโตจึงคัดค้านการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เพราะจะนำไปสู่ความเกียจคร้าย เอาไรต์เอาเปรียบ การแสวงหา สิ่งเหล่านี้จะทำให้บุคคลละเลยหน้าที่ที่เขาพึงกระทำต่อรัฐได้ในที่สุด

แม้ว่าเฟลโต จะไม่ยินยอมให้พลรัฐมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่ชนชั้นผู้ผลิตยอมให้มีได้บ้าง แต่ไม่มากจนเกินไป ทรัพย์สินที่ยินยอมให้มีได้ เป็นทรัพย์สินที่จะสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางธรรมชาติของมนุษย์เท่านั้น ไม่มากไปกว่านั้น ในด้านของปัจจัย ๔ ซึ่งเฟลโตระบุไว้ไม่ชัดเจนกว่าทรัพย์สินของผู้ผลิตจะมีปริมาณได้มากเท่าใดแต่ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นผู้ปกครอง ทหาร ผู้ผลิต รัฐจะมีการแบ่งสรรปันส่วนโดยอาจจะเป็นในรูปของสาธารณูปโภคด้านอื่น ตามความต้องการที่เพียงพอที่จะมีชีวิตอยู่ ซึ่งทุกคนจะเสมอภาค ได้รับการแบ่งสรรอย่างเท่าเทียมกัน โดยอาศัยหลักความต้องการพื้นฐานเป็นตัวตัดสิน ดังปรากฏในอุดมรัฐ เล่ม ๓ ถึงทรัพย์สินของผู้ปกครองและผู้พิทักษ์ไว้ว่า

...ประการแรก พวกเขาต้องไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว แต่ก็ยินยอมให้มีทรัพย์สินบางอย่างได้ตามความต้องการพื้นฐาน(Need) คือมีทรัพย์สินเท่าที่จำเป็น ประการที่สอง อาหารจะมีปริมาณเพียงพอที่จะให้เล่นกีฬา ทำสงครามได้ และพวกเขาจะไม่มีที่อยู่หรือบ้านที่มีไว้ให้ผู้อื่นเข้าไปอยู่ได้ตามใจชอบ... นอกจากนั้น เราต้องชี้แจงให้เขาเข้าใจว่า ทองและเงิน เป็นเทพสมบัติอันเป็นสิ่งที่เทพเจ้าประทานอยู่แล้วในวิญญาณของพวกเขา ไม่จำเป็นต้องแสวงหาธาตุนั้นที่เป็นชนิดของปุถุชน และการผสมธาตุของของเทพเจ้ากับมนุษย์ก็มีใช้ความศักดิ์สิทธิ์ เพราะเงินทองของมนุษย์ทั้งหลายนั้นเกี่ยวข้องกับอยู่กับการกระทำอันเป็นอกุศลต่าง ๆ ^๒

ด้วยเหตุดังกล่าว เฟลโตจึงให้มีทรัพย์สินที่เพียงพอสำหรับดำรงชีวิตอยู่เท่านั้น ทรัพย์สินเงินทอง เป็นเรื่องของสิ่งที่นำมาซึ่งความไม่ตั้งงามในด้านต่าง ๆ ซึ่งเฟลโตกล่าวว่า ถ้าทหารมีทรัพย์สินสมบัติมาก เขาจะไม่เป็นผู้พิทักษ์ ด้วยทรัพย์สินจะเปลี่ยนจากการที่เป็นผู้พิทักษ์

^๑Ibid., p.99. (Book IV/(422a))

^๒Ibid., pp.95-96. (Book III/(416a, 417b))

ไปเป็นชวานา ถ้าเขามีบ้านและที่ดิน สำหรับชนชั้นทหาร ราชูปราชนิคมไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สำหรับผู้ผลิตอาจจะมีมากขึ้นได้จากทรัพย์สินที่จำเป็นแก่การดำรงชีพอยู่ แต่ผู้พิทักษ์กับราชูปราชนิคม จะมีได้เพียงเพื่อดำรงชีพอยู่ได้เท่านั้น

ในลักษณะของการแบ่งสรรปันส่วน โดยคำนึงถึงความต้องการขั้นพื้นฐาน มีลักษณะคล้ายกับทฤษฎีการแบ่งสรรปันส่วนแบบของมาร์กซ์ รัฐให้เท่าที่จะดำรงชีพ ตัวการอื่นไม่คำนึงถึง การไม่มีทรัพย์สินส่วนบุคคลตัดปัญหา เรื่องการจัดเก็บภาษี เพราะฉะนั้นทรศณะของเพลโต จึงอยู่ในรูปของการแบ่งสรรปันส่วนในเรื่องแรงงาน ให้ทุกคนทำหน้าที่ถูกกำหนดโดยความสามารถ สติปัญญา และแลกเปลี่ยนผลผลิตที่ได้จากแรงงาน เช่น ผู้เป็นผู้พิทักษ์ก็ไม่ต้องทำงานในแง่ผลผลิต แต่ต้องป้องกันคุ้มครองประเทศ ส่วนผู้ผลิตไม่มีหน้าที่ป้องกันประเทศ แต่ต้องใช้แรงงาน สร้างผลผลิต การทำหน้าที่ต่างกัน ทั้ง ๒ ชั้น จะได้รับการแลกเปลี่ยนผลจากการทำหน้าที่แก่กันและกัน ผู้ผลิตจะได้รับการคุ้มครอง ส่วนผู้พิทักษ์ก็จะได้รับผลผลิตจากผู้ผลิต ซึ่งถ้ามีการแลกเปลี่ยนผลผลิตจากแรงงานอย่างได้สัดส่วน ความยุติธรรมทางสังคมก็อาจมีทางเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

๔.๒.๒ วิเคราะห์ "หลักความยุติธรรม" ตามทรศณะของประโยชน์นิยม

(Principle of Utility)

ประโยชน์นิยม เชื่อว่า เขาสามารถที่จะค้นหาหลักแห่งความยุติธรรมจากทฤษฎีประโยชน์นิยมได้โดยเบ็นแฮม (Bentham) กล่าวไว้ว่า

ความยุติธรรม เราเข้าใจอะไรเกี่ยวกับคำว่ายุติธรรม ทำไมไม่เป็นความสุข แต่เป็นความยุติธรรม ความสุขคืออะไร ทุกคนเข้าใจ ทุกคนรู้ ความยินดี (Pleasure) คืออะไร ทุกคนรู้ ความเจ็บปวดคืออะไร ทุกคนเข้าใจ แต่ความยุติธรรมคืออะไร... นี่คือนิยามของสิ่งที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งเสมอมา โดยความหมายของความยุติธรรมจะบ่งบอกสิ่งใดไปไม่ได้ นอกจากวิธีทางไปสู่ความสุข^๑

ถ้าจะหาความหมายของความยุติธรรม จากคำกล่าวของเบ็นแฮม ดูค่อนข้างจะมีมั่ว แต่เขาเชื่อว่าความยุติธรรมจะนำไปสู่ความสุข

^๑Steven Lukes, Essay in Social Theory, p. 98.

ประโยชน์นิยม มีสมมติฐานว่า มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน (Equality) ในแง่ของการหาความสุข ดังนั้น เป็นเข็ม จึงคิดว่า สังคมน่าจะให้สิ่งที่ดีที่สุด (Greatest good) แก่คนจำนวนมากที่สุด (Greatest number) ในกฎหมาย ความพยายาม ในการแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่คนทุกระดับ ถ้าในแง่ของเศรษฐศาสตร์ มุ่งพิจารณาด้านรายได้ของประชากร ซึ่งถ้าเทียบตามหลักการของประโยชน์นิยมแล้ว น่าจะให้ทุกคนมีรายได้เท่าเทียมกัน ทุกคนจะได้สร้างความพึงพอใจจากการแสวงหาความสุขได้เท่ากันทุกคน นี่เป็นหลักการของความยุติธรรมในทฤษฎีแบบประโยชน์นิยม^๑

หลักการของประโยชน์นิยมไม่กล่าวถึง เจตนาหรือความสนใจของคนในสังคมว่าจะ เป็นไปในรูปใด แต่จุดสำคัญอยู่ที่ว่า ต้องให้ผลที่จะสร้างสังคมที่ก่อให้เกิดความสุข แก่ประชาชน ก็นับว่าถูกต้อง และผลนั้นต้องเป็นการหวังผลในระยะยาวด้วย จนมีผู้วิเคราะห์ว่า ทฤษฎีประโยชน์นิยม มิใช่แต่จะให้สิ่งที่ดีคือความสุข กับคนในปัจจุบันเท่านั้น ยังหวังผลถึงคนในรุ่นต่อไป (Future generation) อีกด้วย

มนุษย์โดยธรรมชาติ พยายามแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุด (Greatest good) ให้ได้มากที่สุด แต่ถ้าจะต้องสูญเสียสิ่งใดไปก็คิดว่าสูญเสียให้น้อยที่สุด ความต้องการของคน ๆ หนึ่ง เป็นไปในลักษณะนี้ ถ้าเอาคนหลายคนมารวมกันเป็นสังคม ความต้องการของสังคมจะมุ่งไปสู่สิ่งเดียวกัน พยายามแสวงหาสิ่งที่ดี ที่สุด และสูญเสียให้น้อยที่สุด หากจะรับมาแต่ในปัจจุบัน และสูญเสียต่อไปในอนาคต ย่อมไม่น่าปรารถนา เท่ากับสิ่งที่จะยังยืนทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เมื่อเป็นเช่นนี้ ประโยชน์นิยมจึงถือหลักการที่ว่า แสวงหาความสุขที่ดีที่สุด ให้แก่คนจำนวนมากที่สุด และก่อให้เกิดความสุขที่ถาวรที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

รูปแบบการปกครองจะเป็นอย่างไรก็ได้ ประโยชน์นิยมไม่สนใจ ถ้าระบบการปกครองนั้นยอมให้แต่ละบุคคลสามารถแสวงหาความพึงพอใจ ตามที่เขาปรารถนา สังคมนั้นสามารถให้ความยุติธรรมดีในปริมาณสูงสุดแก่ประชาชนได้ ถือว่าเป็นสังคมที่ดี วัตถุประสงค์ของการกระทำในสังคม จะเป็นไปในทิศทางใดก็ตาม แต่ผลของการกระทำนั้นต้องให้สิ่งที่ดีที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด และอีกประการหนึ่ง ประโยชน์นิยมไม่เพ่งเล็งในด้านความแตกต่างของ

^๑ John Rawls, Theory of Justice, p.182.

ในด้านความสามารถ ประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายในการแสวงหาความสุข แต่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการแสวงหาความสุข

ปัญหาอยู่ที่ว่า ทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่คำนึงถึงประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานของบุคคลในสังคม ดังนั้น การจะให้บุคคลมีรายได้เท่าเทียมกันย่อมเป็นไปได้ โดยเฉพาะรูปแบบของสังคมที่รายได้ของบุคคลวัดจากประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงาน อย่างเช่น ในสังคมแบบประชาธิปไตย เมื่อเป็นดังนี้ ย่อมเป็นไปได้ ตามหลักการของประโยชน์นิยมที่จะให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในด้านรายได้ประชากร เพื่อที่ว่าจะได้แสวงหาความสุขได้อย่างเท่าเทียมกัน เพราะโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ แบบเสรีเปิดโอกาสในด้านของการประกอบอาชีพมีการแข่งขันกัน ผลประโยชน์ขึ้นกับระดับความสามารถของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีประโยชน์นิยมเสนอหลักแห่งความยุติธรรมที่ว่า มอบสิ่งที่ดีที่สุด (Greatest good) ให้แก่คนจำนวน มากที่สุด (Greatest number) ซึ่งสิ่งที่ดีที่สุด พิจารณาแก่ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขกับคนจำนวนมากที่สุด โดยคิดว่าจะลดความไม่เสมอภาคให้น้อยลง ในแง่การกระจายสิ่งที่ดีที่สุด ไปสู่คนจำนวนมากที่สุด ซึ่งสิ่งที่ดีที่สุดในนี้ จะต้องก่อให้เกิดประโยชน์กับคนจำนวนมากที่สุด ซึ่งถ้าเป็นไปได้ก็น่าจะให้กับคนทุกคนในสังคม ยกตัวอย่าง เช่น สมมติว่า เรามีเงินจำนวนหนึ่ง และบริจาคเงินให้กับโรงพยาบาล ก ซึ่งเดิมมีความสะดวกสบาย ๑๐๐ หน่วย โดยเพิ่มให้ ๒๐ หน่วย เป็น ๑๒๐ หน่วย ถ้าเราบริจาคให้กับโรงพยาบาล ข ที่เดิมมีความสะดวกสบาย ๕๐ หน่วย ได้เพิ่มอีก ๒๐ หน่วย รวมเป็น ๗๐ หน่วย ถ้ายึดหลักมทสุข โรงเรียน ก และ ข ต่างก็ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นเท่ากัน การกระทำนี้จะถูกต้อง แต่ถ้าเราคิดว่าจะให้แต่เฉพาะโรงเรียน ข โดยเห็นว่ามีความจำเป็นมากกว่า ประโยชน์นิยมจะถือว่าไม่ถูกต้อง เพราะมิได้ยึดหลักการกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึง^๑

ประโยชน์นิยมแบบของมิลล์ (Mill) เป็นแบบ เสมอภาคนิยม (Equalitarian) ในแง่ที่ว่าในการคำนวณผลประโยชน์สมาชิกแต่ละคนนับ เป็นหนึ่งเท่านั้น ไม่พิจารณาให้ความ

^๑ วิทยุ วิชาแพทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์

ความสุขของคนกลุ่มหนึ่งว่าสำคัญ กว่าคนอีกกลุ่มหนึ่ง โดยหลักการนี้จะช่วยลดความไม่เสมอภาคในด้านต่าง ๆ ให้น้อยลง จะทำให้เกิดสัดส่วนของดุลยภาพระหว่างผลประโยชน์ของชนชั้นต่าง ๆ ในแง่ที่ว่า ทุกคนมองเห็นความสำคัญของผลประโยชน์ของคนอื่น ๆ เท่า ๆ กับของตนเอง

หลักความยุติธรรมทางสังคมแบบประโยชน์นิยมในทรรศนะของมิลล์(Mill) เป็นแบบประโยชน์สากล(Universal Utilitarianism) เพราะไม่ได้เป็นประโยชน์สุขเฉพาะผู้กระทำเท่านั้น แต่การกระทำที่จะเรียกได้ว่าถูกต้องและยุติธรรม ต้องเป็นการกระทำที่คนทุกคนอาจจะได้ผลแห่งความสุข หรือประโยชน์จากการกระทำรวมทั้งตัวผู้กระทำด้วย

การแบ่งชนชั้นกันในสังคม จะก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค ในปัญหาต่าง ๆ อาทิผลประโยชน์จากรายได้ การศึกษา อภิสิทธิ์ทางการเมือง ซึ่งมิลล์ได้กล่าวไว้ว่า "ในทุก ๆ ประเทศที่มีการแบ่งบุคคลออกเป็นคนรวยและคนจน การสาธารณูปโภคที่รัฐมอบให้ แม้ในสังคมแบบประชาธิปไตย ก็จะต้องอยู่ในมือของคนร่ำรวย อำนาจทางการเมือง อภิสิทธิ์ต่าง ๆ ล้วนแต่ตกอยู่ในมือของคนร่ำรวยทั้งสิ้น"^๑

ในแง่นี้มิลล์เชื่อว่า ความไม่เสมอภาคที่เกิดจากการแบ่งสถานภาพทางสังคมออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ (Social class) ทำให้เราไม่สามารถหนีความไม่เสมอภาคในด้านต่าง ๆ ไปได้

มิลล์ คิดว่า "มนุษย์โดยธรรมชาติต้องการแสวงหาความสุขแต่ในขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงความทุกข์ จากจุดนี้นำไปสู่ทรรศนะของเขา เรื่องความยุติธรรมทางสังคมในแง่ที่ว่าสังคมที่ให้สิ่งที่ดีที่สุดที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุข แก่คนจำนวนมากที่สุด ย่อมถือว่าเป็นสังคมที่ดี"^๒

^๑John Stuart Mill, Representative Government, Quoted in Graeme Duncan, Morx and Mill: Two views of Social Conflict and harmony, p. 281.

^๒Ibid., p. 217.

เบนแฮม เชื่อว่า "มนุษย์มีธรรมชาติที่ไม่กินกั เช่น มีความสนใจเฉพาะผลประโยชน์ส่วนตัว อัจฉา มีความเกลียดชัง มีการแข่งขันเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว (Individual Utilitarianism)"^๑ มิลล์ไม่คิดว่ามนุษย์จะเลวร้ายถึงขนาดนั้น แต่ก็ยอมรับว่า โลกประกอบไปด้วยกลุ่มคนจำนวนมาก มีความสนใจในการแสวงหาความสุขต่างกัน การป้องกันมิให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน จะทำได้โดยสร้างกฎเกณฑ์ โดยใช้ความกลัวบังคับ เช่น ในรูปของกฎหมาย ศาสนา หรือความคิดเห็นที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม ถ้าให้ปัจเจกบุคคลรู้จักหน้าที่ที่ต้องมีต่อสังคม ก็จะช่วยลดการถือเอาประโยชน์สุขส่วนตัว เป็นสำคัญให้น้อยลงไปได้ ในแง่นี้ มิลล์เห็นด้วยกับเพลโตที่คิดว่า การศึกษา^๒ จะเป็นตัวชักนำความเขลาความไม่รู้ ความหยิ่งทะนง อารมณ์แบบสัตว์ป่า ให้อยู่ในกรอบของเหตุผลมากขึ้น นอกจากนั้นการเห็นแก่ประโยชน์เฉพาะตนนำไปสู่ความไม่เสมอภาคในอำนาจทางการเมือง ผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เพราะทุกคนมุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตัว จนไม่คำนึงถึงสิทธิและความชอบธรรมทางสังคมบางอย่าง ที่ผู้อื่นพึงได้รับเช่นเดียวกับตน ซึ่งถ้าให้บุคคลมีการกระทำที่ยึดหลักประโยชน์นิยมแล้ว จะช่วยลดความไม่เสมอภาคในเรื่องของผลประโยชน์ การถืออภิสิทธิ์ในด้านต่าง ๆ โดยใช้ผลประโยชน์เป็นตัวตัดสินให้น้อยลงไปได้

ดังนั้น มิลล์จึงคิดว่า สังคมต้องการรัฐบาลที่ดีที่จะเป็นตัวการควบคุมมิให้มนุษย์ใช้แรงปรารถนาเกินขอบเขต รัฐบาลที่ดีจะให้หลักประกันในการสร้างคามยุติธรรมทางสังคมได้ รัฐบาลในทรรศนะของมิลล์ต้องเป็นลักษณะของระบบผู้แทน ประชาชนจะเป็นผู้เลือกตั้งผู้แทน ดังนั้นผู้ที่ประชาชนเลือกตั้งควรมีความรู้ดีกว่าผู้เลือก ผู้แทนนี้มีหน้าที่ร่างบทบัญญัติ ซึ่งอาจมีองค์กรที่ได้รับการแต่งตั้งโดยพิจารณาคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขามาให้คำแนะนำ ผู้แทนมีสิทธิถอดถอนสมาชิกในองค์กรได้ โดยวิธีนี้ เท่ากับให้ประชาชนปกครองกันเองโดยผ่านระบบผู้แทน ผลประโยชน์จะไปสู่คนส่วนใหญ่ของประเทศ ประชาชนจะเป็นทั้งผู้ปกครอง

^๑Ibid., p.218.

^๒Ibid., p.277.

และผู้ถูกปกครอง จะไม่มีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งกัน สาเหตุที่จำเป็นต้องมีรัฐบาลที่ดี ด้วยเหตุผลที่ว่า รัฐบาลที่ดีย่อมทำหน้าที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขที่สุด แก่คนจำนวนมากที่สุด

ประโยชน์นิยมถือเป็นหลักการตัดสินความยุติธรรมทางสังคม และเห็นว่า การกระทำที่ยุติธรรม ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของคนส่วนรวม ไม่ใช่ส่วนบุคคล ทรรศนะนี้เพลโต เห็นด้วย เพราะอุดมรัฐของเพลโต มีจุดหมายที่ประโยชน์สุขของประชาชนของสังคมส่วนรวม ผู้ปกครองต้องปกครองโดยคำนึงถึงประโยชน์เป็นหลัก^๑ ผู้ที่จะตัดสินว่าสิ่งใดจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุด เพลโตหมายถึง ผู้ปกครองหรือราชาปราชญ์ จะเป็นผู้ตัดสินด้วยสติปัญญา แต่ถ้าสำหรับมีลแล้ว มดีมหาชน ความต้องการของประชาชนโดยผ่านผู้แทนจะเป็นผู้ตัดสิน ว่า สิ่งใดคือสิ่งที่ดีที่สุดและจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขกับคนจำนวนมากที่สุด ไม่ใช่ตัดสินโดยบุคคลพิเศษกลุ่มเดียว แบบอุดมรัฐของเพลโต

ถ้าพิจารณาจากรูปแบบการปกครองใน อุดมรัฐ จะเห็นได้ว่า เพลโตยึดหลักประโยชน์นิยมทางสังคม ในแง่ที่ว่า ผู้ปกครองจะปกครองโดยยึดผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ ดังปรากฏในอุดมรัฐว่า "โดยเหตุผลแล้ว เราต้องถามตัวเองเสียก่อนไม่ใช่หรือว่าอะไรบ้างที่เราถือว่า ดีที่สุดแก่รัฐ และเป็นจุดหมายอันผู้ปกครองต้องยึดถือ และอะไรที่เลวที่สุดแล้ว จึงจะพิจารณา ต่อไปว่าข้อ เสนอที่เราให้ไว้ นั้นดำเนินไปตามรอยแห่งความดี ไม่ไปตามรอยแห่งความชั่ว"^๒

นอกจากจะยึดเอาผลประโยชน์ของรัฐ หรือของส่วนรวมเป็นหลักแล้ว เพลโตยังระบุว่าทรัพย์สินเป็นของกลาง ความคิดเช่นนี้ จะตัดสินปัญหาเรื่องการแสวงหาทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ส่วนตัวออกไป เมื่อบุคคลไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว ก็จะปราศจากการแบ่งแยกออกเป็น ของเขา ของเรา คนทุกคนในรัฐจะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า "ของข้าพเจ้า" ดังปรากฏในอุดมรัฐว่า "ดังนั้นประชาชน จะมีบางสิ่งบางอย่างซึ่งเขาเรียกว่า

^๑Plato. The Republic. Translated by Alan Bloom, p.98.

(Book III/(420 a))

^๒Ibid., p.141. (Book V/(462a))

เป็น "ของข้าพเจ้า" และด้วยสิ่งนี้เองที่ทำให้ เขามีสุขหรือทุกข์ร่วมกัน"^๑

การให้ทรัพย์สินเป็นของกลาง เท่ากับยินยอมให้ประชาชนมีผลประโยชน์ร่วมกันในทรัพย์สินด้วยวิธีนี้จะป้องกัน การแข่งขันในด้านการแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งอาจครอบคลุมเข้าไปในแง่อำนาจทางการเมือง การบัญญัติกฎหมาย ซึ่งอาจมีผลร้ายต่อรัฐหรือกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ของรัฐได้ในที่สุด นอกจากนี้ ยังป้องกันการแตกแยกของบุคคลภายในรัฐ การวิวาท การกล่าวโทษซึ่งกันและกันก็จะหมดไป "... คดีและการกล่าวโทษจะหมดไป เพราะไม่มีอะไรเป็นของส่วนตัว นอกจากร่างกายแล้ว อย่างอื่นเป็นของกลางหมด พวกเขาจึงอยู่ได้อย่างปราศจากข้อขัดแย้งอันเกิดเพราะเหตุมีทรัพย์สิน บุตร และญาติเป็นของตนเอง"^๒

เมื่อผลประโยชน์ส่วนตัวถูกทำลายไป ผลประโยชน์ทั้งหลายก็จะเป็นของรัฐ รัฐในทรรศนะของเพลโตเป็นเสมือนบุคคลสากล อยู่ในลักษณะของสิ่งที่มีชีวิต (organic) ถ้าส่วนใดเคลื่อนไหวก็จะแผ่กระจายไปสู่ส่วนอื่น ๆ อย่างทั่วถึงกันหมด เปรียบได้กับถ้าส่วนหนึ่งของร่างกายเป็นแผล ก็กระจายความเจ็บปวดไปยังส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย ดังนั้น เมื่อผลประโยชน์เป็นของบุคคลสากลเป็นของรัฐ แต่รัฐต้องประกอบไปด้วยบุคคลในทางกลับกันผลประโยชน์นั้นจะกลายเป็นผลประโยชน์ของพลรัฐทั้งหมด ซึ่งทรรศนะนี้ตรงกับทรรศนะของเบินแฮม ที่เชื่อว่า "ประชาชนเป็นองค์สมมติ ประกอบด้วยบุคคลเป็นราย ๆ ไป ที่เรียกกันว่าสมาชิกของรัฐ ผลประโยชน์ของประชาชนก็คือผลสัมฤทธิ์ของผลประโยชน์ของสมาชิกทั้งหลายที่ประกอบกันเป็นประชาคมนั้นเอง"^๓

หลักความยุติธรรมแบบมิลล์ ที่คิดว่าสังคมน่าจะมอบสิ่งที่ดีที่สุด ให้แก่คนจำนวนมากที่สุด นับความต้องการของเราเข้าเป็นหนึ่งด้วย หลักการนี้เมื่อพิจารณาแล้ว จะพบว่าคล้าย

^๑Ibid., p.244. (Book V/(464 a))

^๒Ibid., p.244. (Book V/(464 c))

^๓Graeme Duncan, Marx and Mill : Two views of Social Conflict and Social harmony, p.292.

กับเพลงโตที่ว่าในทางปฏิบัติถ้าสามารถกระจายประโยชน์สุขไปสู่คนจำนวนมากที่สุดอย่างทั่วถึงกัน ประโยชน์สุขนั้นจะไม่มีแบ่งแยกเป็นประโยชน์ของเขา ของเรา แต่จะเป็นประโยชน์ "ของข้าพเจ้า" คือของคนทุกคนในสังคม ต่างก็มีผลประโยชน์ร่วมกัน ความเสมอภาคในด้านผลประโยชน์ จะบังเกิดขึ้นในสังคมที่ยึดหลักการนี้ เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำ ความยุติธรรมที่เกิดจากความเสมอภาคในการได้รับสิ่งที่ดีที่สุดในออบให้แก่ประชาชนในรัฐ จะบังเกิดขึ้น

มิลล์ จะเอาอะไรมา เป็นตัวการตัดสินว่า อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุด ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดให้แก่คนจำนวนมากที่สุด สำหรับหลักความยุติธรรมทางสังคมของเขา

มิลล์ เสนอหลักการว่าด้วยคุณภาพ(Quality) ไม่ใช่ปริมาณ(Quantity) เพราะถูกโต้แย้งจากความคิดเรื่ององปริมาณของสิ่งที่ดีที่สุด ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุด ถ้าคิดจากปริมาณความสุขของคนกับสุกรจะไม่ต่างกัน สมมติว่าการกินอาหารให้ความสุข ๒๐ หน่วย การอ่านหนังสือให้ความสุข คิดเป็นปริมาณ ๒๐ หน่วย จะเห็นได้ว่าความสุขระหว่างการกินอาหารกับการอ่านหนังสือจะไม่ต่างกัน โดยนัยนี้ ความสุขถ้าคิดเป็นปริมาณแล้ว ความสุขของคนกับสุกรจะไม่ต่างกัน ทำให้มิลล์หันมาเห็นว่า สิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุด คำนึงถึง คุณภาพไม่ใช่ปริมาณ

แต่คุณภาพที่มิลล์เน้น เราจะใช้อะไรมาตัดสิน ว่าสิ่งใดมีคุณภาพสูงสุดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุด ปัญหาการตัดสินคุณภาพของสิ่งที่ดีที่สุด ค่อนข้างจะยุ่งยากในการปฏิบัติ เราจะเอาอะไรมา เป็นหลักวัดว่าสิ่งนี้ดีกว่า มีคุณภาพกว่าอีกสิ่งหนึ่ง มิลล์อาจตอบว่า ใช้ประโยชน์มา เป็นตัวตัดสินสิ่งที่มีคุณภาพดีที่สุดก็คือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนจำนวนมาก มากกว่าอีกสิ่งหนึ่งถ้าคำนึงในแง่ของประโยชน์ยกตัวอย่างเช่น สมมติว่าเรากำหนดจุดหมายทางการศึกษาว่าจะให้เด็กได้รับสิ่งมีคุณภาพมากที่สุดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การจะบรรลุเป้าหมายนี้ เราจะเลือกตัดสินว่าอะไรคือสิ่งที่จะมีคุณภาพที่สุด ที่จะให้ประโยชน์สุขแก่เด็กมากที่สุด การสร้างตึกเรียน หรือการซื้ออุปกรณ์ การสอนที่สมบูรณ์ ฯลฯ เราจะตัดสินได้อย่างไร ว่าระหว่าง ๒ สิ่งนี้ สิ่งใดมีคุณภาพสูงสุดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุดแก่เด็ก ทั้งที่เรายังไม่รู้เหมือนกันว่าคุณภาพที่จะก่อให้เกิดความสุขสูงสุดคืออะไร

ถ้าใช้ประโยชน์มาตัดสินคุณภาพ ก็จะหลีกเลี่ยงหาเรื่องปริมาณไม่พ้น ถ้าคิดว่าการสร้างตึกเรียนมีคุณภาพดีกว่าการซื้ออุปกรณ์การสอน หมายถึงมีประโยชน์กว่า ความมีประโยชน์จะตัดสินด้วยอะไร เพราะเป็นเรื่องของ คุณค่า ทำให้เราต้องเอาปริมาณมาเป็นตัววัดว่าการสร้างตึกเรียนมีคุณภาพ ๒๐ หน่วย การซื้ออุปกรณ์มีคุณภาพ ๑๔ หน่วย ดังนั้น การสร้างตึกเรียนจึงมีประโยชน์กว่าการซื้ออุปกรณ์ จะเห็นว่าเราหลีกเลี่ยงการใช้ปริมาณไปไม่พ้น ในกรณีง่าย ๆ พอจะมองเห็นได้ชัด แต่สังคมปัจจุบันที่หน่วยงานซับซ้อน ตัวการตัดสินมีมากขึ้น การแยกแยะว่าสิ่งใด คือสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมากที่สุด จะทำได้ยากขึ้น ดังนั้น จึงต้องพิจารณารายละเอียดปลีกย่อยเฉพาะแต่ละกรณีไป

ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมแบบประโยชน์นิยม เมื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในด้านการปฏิบัติแล้วจะมีปัญหาสำหรับหลักการเรื่อง การมอบสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่คนจำนวนมากที่สุด เมื่อคำนึงถึงสิ่งที่ดีที่สุดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขในด้านของวัตถุธรรม เพราะจะประสบปัญหาเรื่องวัตถุดิบ (Resources) ดังที่ นิโคลัส เรสเชอร์ (Nicholas Resher) ได้วิเคราะห์ว่า "หลักการของประโยชน์นิยมเป็นกฎเดียวแต่มี ๒ เกณฑ์ (TWO-FACTORS CRITERION) หมายถึงในด้านการปฏิบัติ ไม่สามารถจะนำเอาหลักการมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องแยกหลักการออกเป็น ๒ ลักษณะ คือมุ่งพิจารณาที่คนจำนวนมากที่สุด (ปริมาณ) หรือให้สิ่งที่ดีที่สุด นั่นคือมุ่งพิจารณาที่คุณภาพ"^๑

ในทางเศรษฐศาสตร์ การให้สิ่งที่ดีที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ทำได้เมื่อมีวัตถุดิบไม่จำกัด ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าเรามีวัตถุดิบ ๑๐ หน่วย จะแจกจ่ายวัตถุดิบนี้ให้คนจำนวนมากที่สุด คุณภาพของวัตถุดิบต้องลดลง จึงจะสามารถแบ่งสรรให้กับคนจำนวนมากได้ แต่ต้องได้รับวัตถุดิบที่มีคุณภาพลดลงมา ซึ่งจะต้องไม่ใช่คุณภาพที่ดีที่สุด แต่เป็นคุณภาพที่เหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดสรร คือให้กับคนจำนวนมากที่สุด

---

^๑ Nicholas Resher, 'Problem of Distributive Justice', quoted in Wilfrid Sellars and John Hospers, Reading in Ethical Theory, pp. 608-609.

แต่ถ้าพิจารณาด้านคุณภาพ ต้องตัดความคิด เรื่องจำนวนหรือปริมาณออกไปจึงจะมีผล
ด้านปฏิบัติ สมมติว่าวัตถุมี ๑๐ หน่วย สิ่งที่มีคุณภาพที่สุด คิดเป็นปริมาณ ๑ หน่วย จะต้อง
แจกจ่ายวัตถุได้ ในจำนวนจำกัด

ดังนั้น เมื่อนำเอาหลักการมาปฏิบัติต้องคำนึงถึงเป้าหมายเดียวจะเลือกปริมาณหรือ
คุณภาพแต่ถ้าสามารถเอาปริมาณและคุณภาพมารวมเป็นหลักการเดียว ในการพิจารณาการ
กระทำในสังคมย่อมจะเป็นประโยชน์

ตามหลักเศรษฐศาสตร์ คุณภาพกับปริมาณทำได้ แต่ต้องขึ้นกับการลงทุนหรือต้นทุน
ถ้าใช้หลักการแจกจ่ายเข้ามาเป็นหลักวิธแล้ว คุณภาพดีปริมาณน้อยลง ถ้าคุณภาพด้อยลง
ปริมาณจะมากขึ้นตามอัตราส่วน ขึ้นกับเงินทุนที่จะใช้เป็นตัวกำหนด เงินลงทุนมีขีดจำกัด
สำหรับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องเลือกเอา คุณภาพหรือ
ปริมาณอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยพิจารณาจากเงินลงทุนเป็นตัวกำหนด

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า เราไม่สามารถยึดหลักการของประ-
โยชน์นิยมที่ถือว่า เป็นหลักการที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคมขึ้นได้ ในแง่ของการ
ปฏิบัติที่จะพิจารณาเลือกทั้งคุณภาพและปริมาณ

วิลเลียม พาเลย์ (William Paley) ได้กล่าวสรุปวิเคราะห์ หลักการของ
ประโยชน์นิยมสั้น ๆ ว่า "สัดส่วนของความสุ่มมากที่สุด ซึ่งสามารถให้ความสุขกับคน ๑๐ คน
สมมติว่าความสุขจำนวนนี้ถูกสร้างขึ้นโดยคน ๕ คน อาจโดยผลจากอำนาจของความร่ำรวย
 ฯลฯ นั้นพิสูจน์ว่ามีขีดจำกัดของปริมาณความสุข เป็นไปได้ที่จะเพิ่มจำนวนคนที่จะสร้างความ
สุข แต่ปริมาณความสุขยังคงนับว่ามีขีดจำกัดอยู่เช่นกัน"^๑

ถ้าปริมาณความสุขมีขีดจำกัด สัดส่วนของความสุ่มมากที่สุด (Greatest Happiness)
ก็จะไม่สามารถกระจายไปสู่จำนวนคนในปริมาณที่มากได้

หลักความยุติธรรมทางสังคมแบบประโยชน์นิยม ให้ผลในแง่จิตวิทยามากกว่าที่จะ
นำเอามาใช้ปฏิบัติได้อย่างจริงจัง อย่างมีประสิทธิภาพในสังคม ปัญหาของทฤษฎีอยู่ที่วัตถุ

^๑Ibid., pp. 598-599.

ในการกระจายประโยชน์สุข ถ้าเป็นวัตถุประสงค์ในทางวัตถุในรูปของผลผลิต มักจะมีจำนวนจำกัด ดังนั้น ตามหลักการที่เน้นคุณภาพกับปริมาณจะทำพร้อมกันไม่ได้

เมอรินาร์ต วิลเลียม (Bernard William) สรุปหลักการของประโยชน์นิยมว่า ถ้าพิจารณาในแง่ความคิด "หลักมหลุข" ง่าย เสน่ห์ของความคิดนี้อยู่ที่ว่า เสนอเอาความคิดเรื่อง "ประโยชน์สุข" ของคนจำนวนมากมาตัดสินการกระทำ ที่สำคัญที่สุด ความสุข เป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่า ความสุขที่สูงที่สุด ที่มีคุณภาพที่สุดคืออะไร

ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินปัญหา เพื่อหาข้อสรุปลงเป็นหลักปฏิบัติในสังคมปัจจุบัน เน้นในลักษณะของการกระจายผลประโยชน์สุขในรูปของวัตถุประสงค์ เช่น รัฐ ให้การจัดการในด้านสาธารณูปโภคแก่ประชาชน ในรูปของการศึกษา การบริการต่าง ๆ ยึดหลักการกระจายประโยชน์ไปสู่สังคมส่วนรวม ซึ่งถ้าจะยึดหลักให้สิ่งที่ดีที่สุด (Greatest good) แก่คนจำนวนมากที่สุด (Greatest number) จะมีปัญหาที่ว่า ไม่สามารถนำเอาหลักการเดียวไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องแยกหลักการโดยคำนึงถึงแง่ใดแง่หนึ่ง คือคำนึงถึงคุณภาพ หรือปริมาณสาเหตุที่ต้องแยกหลักการเพราะวัตถุประสงค์มีจำกัด

สำหรับอุดมรัฐของเพลโต ราชาปราชญ์ไม่ได้ยึดหลักการกระจายประโยชน์สุขในรูปของวัตถุประสงค์ แต่เป็นในรูปของนามธรรมมากกว่า ผู้ปกครองคือราชาปราชญ์ พยายามวางกฎเกณฑ์หรือระบบการปกครองโดยมุ่งให้ประชาชนเข้าถึงความจริง (Reality) เข้าถึงโลกของความจริง ชีวิตที่อยู่ในสังคมไม่ได้มุ่งแสวงหาทรัพย์สินชีวิตของพลเมืองในอุดมรัฐ ไม่ใช่ชีวิตที่ฟูมเฟือ แต่เป็นชีวิตที่ถูกควบคุมด้วยเหตุผล ด้วยการปฏิบัติตามหน้าที่ เป็นชีวิตที่เสรีภาพในนัยของความหมายแบบประชาธิปไตย ถูกจำกัด แต่เพลโตเชื่อว่าราชาปราชญ์จะเป็นผู้นำพลรัฐที่โง่เขลาเข้าสู่แสงสว่างแห่งความจริง สิ่งนี้นับได้ว่าเป็นการกระจายประโยชน์สุขในแง่นามธรรม ผู้ที่เข้าถึงความเป็นจริงย่อมจะเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์สุขที่ราชาปราชญ์จะเป็นผู้ชี้ทางโดยนัยนี้จะไม่มีปัญหาเรื่องวัตถุประสงค์มาเป็นตัวกำหนด

๔.๖.๓ วิเคราะห์ "หลักความยุติธรรมในฐานะเป็นความเที่ยงตรง" (Justice as fairness) ของจอห์น รอลส์

ความยุติธรรมในทรรศนะของรอลส์ (Rawls) เป็นความยุติธรรมที่มีในลักษณะเป็นแบบสัญญาประชาคม (Social contract Theory) ในแง่ที่ว่า รอลส์มีความเห็นว่า

ความยุติธรรมเป็นสิ่งสร้างขึ้นแล้ว มีการยอมรับเฉพาะแต่ในสังคมของมนุษย์ เท่านั้น หมายความว่าปัจเจกบุคคลในสังคมมาทำความตกลงกัน ยอมรับหลักปฏิบัติบางอย่างร่วมกัน ตั้งเป็นหลักแห่งความยุติธรรมขึ้นอยู่ในรูปของเกมส์(game) ที่ผู้เล่นมาทำความตกลง การใช้วิธีการเล่นตามกติกา เช่นเดียวกับที่คนในสังคมมาทำความตกลงกัน ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการอยู่ร่วมกันในสังคม^๑

ในสังคมคนเรามีความประพหุติ ความต้องการที่แตกต่างกัน มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราคิดไม่เหมือนกัน นี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เราต้องยึดหลักแห่งความยุติธรรม เพื่อเป็นมาตรการในการตัดสิน ตัวอย่างสมมติว่า ถ้าไม่มีหลักแห่งความยุติธรรมเป็นตัวตัดสิน คนเราก็จะหลีกเลี่ยงและทำความผิดมากขึ้น เช่น อาจจะหลีกเลี่ยงไม่จ่ายภาษี พยายามจะทำการที่ไม่เที่ยงตรง(Unfairness) ต่อคนอื่น ๆ เพื่อควบคุมมิให้คนเราละเมิดและปฏิบัติยุติธรรมต่อกัน จึงต้องมีหลักของความยุติธรรม

รอลส์ ยอมรับว่าหลักแห่งความเสมอภาคในด้านของสิทธิ อิสรภาพและเสรีภาพ เป็นเนื้อหาของความยุติธรรมที่จะปรากฏในรูปของกฎหมาย เพื่อใช้บังคับ ควบคุม ในรูปของวิธีการ เป้าหมายเพื่อจรรโลงให้เกิดความยุติธรรมในสังคมให้มากที่สุด

รอลส์ เชื่อว่า "คนเรามีความเท่าเทียมกันในแง่ของอิสรภาพ (liberty) แต่แตกต่างกันในด้านของความสามารถ (capacity) หรือคุณสมบัติแห่งความเป็นคน ดังนั้น ทุกคนจึงมีอิสรภาพและสิทธิเสมอภาคกัน ในการจ่ายภาษีให้กับรัฐ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตาม ก็เท่ากับว่าเขาไม่เที่ยงตรงต่อผู้อื่น"^๒

โดยสภาพธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป ทุกคนมักจะสนใจกับทรัพย์สินสมบัติ หรือสิ่งอื่นที่เป็นของตน เกี่ยวข้องกับตน มากกว่าจะสนใจกับบุคคลอื่น หรือกับสิ่งที่คนอื่นสูญเสียไป บางครั้งเราเสียสละทำดีต่อผู้อื่น ก็ต่อเมื่อจะได้ผลประโยชน์กลับคืนมามากกว่าที่สูญเสียไป เพราะฉะนั้น ความหมายของความยุติธรรม- จึงมีลักษณะ เป็นความยุติธรรมของผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ หรือผู้มีอำนาจที่จะเรียกร้องเอาผลประโยชน์นั้นมาสู่ตน ซึ่งในลักษณะนี้จะไม่มียึดหลักความเท่าเทียมกันในการกระจาย

^๑John Rawls, A Theory of Justice, p.251.

^๒Ibid., p.190.

ผลประโยชน์ไปสู่คนอื่น ๆ ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมในปัจจุบัน จะอิงอยู่กับความคิด เรื่องความเสมอภาค นักปรัชญาสังคมจะปฏิเสธความหมายของความยุติธรรมในความหมายนี้

หลักความยุติธรรมในทฤษฎีของรอลส์ ได้ชื่อว่าเป็นความยุติธรรมในฐานะที่เป็นความเที่ยงตรง (Justice as fairness) ก็เพราะว่าหลักการมุ่งถึงความยุติธรรมในสังคมโดยเฉพาะเกี่ยวกับมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ในสังคม ที่เขาเชื่อว่าถ้านำหลักนี้ไปปฏิบัติในสังคม ทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและอย่างเป็นธรรมที่สุด^๑

รอลส์ เชื่อว่า โครงสร้างสังคมที่ดีถือว่าเป็นรูปแบบพื้นฐานที่จะเสนอทฤษฎีของเขาให้เป็นไปได้ ได้แก่โครงสร้างสังคมแบบประชาธิปไตย (Democracy) ที่ให้ความเท่าเทียมพื้นฐานในด้านอิสรภาพ ในขณะที่เดียวกันมีรัฐบาลที่ยอมรับให้โอกาสอย่างเท่าเทียมแก่บุคคลในรัฐ มีการประกันสังคม มีระบบเศรษฐกิจ เป็นระบบเปิดเสรีขึ้นกับตลาด นอกจากนั้น รอลส์ ยังคิดว่า

ความยุติธรรมเป็นสิ่งปรากฏเฉพาะในสังคมมนุษย์เท่านั้น หลักการของความยุติธรรมเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงไปได้ ขึ้นกับสภาพแวดล้อมทางสังคม ขึ้นกับความเชื่อถือโดยทั่วไป (General belief) ของคนส่วนมากในสังคม เพราะฉะนั้น เขาจึงกล่าวถึงหลักแห่งความยุติธรรมในลักษณะเดียวกับที่เพลโตอ้างถึงในอุดมรัฐ เล่ม ๖ ว่าเป็น noble lie รอลส์ คิดว่าสังคมจะใช้หลักของความยุติธรรม เพื่อควบคุมโครงสร้างของสังคม อีกทีหนึ่ง^๒

ผู้ปกครองในอุดมรัฐ สามารถวางกฎเกณฑ์เพื่อให้พลเมืองปฏิบัติตามเพื่อผลประโยชน์ของรัฐ เพลโตเปรียบเทียบไว้ว่า พลเมืองจะโกหกหลอกลวงไม่ได้ เพราะการกระทำเช่นนั้นย่อมเป็นการบ่อนทำลายรัฐโดยทางอ้อม แต่สำหรับผู้ปกครองอาจจะสร้าง Noble lie ขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของรัฐได้ ดังปรากฏในอุดมรัฐว่า "ผู้ปกครองยอมหลอกลวง หรือพลเมืองเพื่อประโยชน์ของรัฐ ส่วนคนธรรมดาถ้าหากหลอก ผู้ปกครองอย่างนั้นต้องถือว่าผิดมหันต์..."^๓

^๑John Rawls, Theory of Justice, p.251.

^๒Noble lie หมายถึง การโกหกเพื่อผลอันสูงส่ง ผู้ปกครองสามารถสร้าง Noble lie เป้าหมายเพื่อสังคมทั้งหมดด้วยสติปัญญา ถือเป็นความถูกต้องในทฤษฎีของเพลโต

^๓John Rawls, Theory of Justice, pp.414-415.

^๔Plato. The Republic. Translated by Alan Bloom, p.76. (Book III/(398c))

ทั้งเพลโตและรอลส์มีความคิดคล้ายกันในแง่ที่ว่า กฎหรือหลักแห่งความยุติธรรมทางสังคม เป้าหมายอยู่ที่การสรรค์สร้างสังคมให้ปัจเจกบุคคลได้มีชีวิตอยู่ร่วมกันในรัฐอย่างเท่าเทียมกัน มีความเหลื่อมล้ำกันในด้านต่าง ๆ ให้น้อยที่สุดสร้างสังคมให้เกิดสันติสุขมากที่สุด แต่ทฤษฎีของเพลโต เรื่องความเท่าเทียมกันต่างกับรอลส์ ความเท่าเทียมกันในรัฐแบบอุดมรัฐหมายถึง ความเท่าเทียมกันในด้านหน้าที่ ทุกคนทำงานตามความสามารถที่แต่ละคนมี ทุกคนเท่าเทียมกัน ในการปฏิบัติหน้าที่ที่พึงมีต่อรัฐ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ผู้ผลิต ทุกคนต่างก็มีหน้าที่ต่อรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ปัจเจกบุคคลในอุดมรัฐ จึงมีความเท่าเทียมกันในเรื่องของหน้าที่(duty) อุดมรัฐของเพลโต เป็นรูปแบบของรัฐที่มีความเหลื่อมล้ำกันน้อยที่สุด หากเราพิจารณาจากสมมติฐานที่เพลโตเชื่อว่า มนุษย์มีความไม่เท่าเทียมกันโดยธรรมชาติ(Natural equality) ในด้านความสามารถในการทำงานและด้านสติปัญญา ดังนั้นการมอบหมายหน้าที่ตามความสามารถของแต่ละบุคคล จึงเป็นความเท่าเทียมในลักษณะหนึ่ง

หลักความยุติธรรมทางสังคมแบบรอลส์มีสมมติฐาน เรื่องความเท่าเทียมกันในแง่ของอิสรภาพ(Liberty) ทุกคนที่เกิดเป็นพลเมืองของรัฐ ต้องได้รับอิสรภาพในด้านต่าง ๆ ที่สังคมจะมอบให้อย่างเท่าเทียมกันในด้านการศึกษา โอกาสที่จะตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพตามความพอใจของแต่ละบุคคล กฎหมายจะกำหนดถึงอิสรภาพที่บุคคลพึงมี ซึ่งอิสรภาพนี้จะได้รับการคุ้มครองด้วยกฎหมาย แต่ถึงอย่างไรรอลส์ ก็ยังเชื่อว่า มนุษย์ต่างกันในเรื่องความสามารถ สติปัญญา แต่การให้อิสรภาพแก่บุคคล จะเป็นหลักประกันของความยุติธรรมทางสังคมในแง่ที่ว่าทุกคนจะแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการซึ่งตนไม่ฝันว่าจะนำมาซึ่งความสมหวังในชีวิตของตนได้ในสังคมที่เปิดโอกาสให้เขาเลือกให้อิสรภาพแก่บุคคลในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคม เพราะปราศจากการขัดขวางล้อมทางสังคม ด้วยข้อห้ามหรือกฎเกณฑ์ที่ไม่ยินยอมให้บุคคลมีอิสรภาพทางสังคมหรืออิสรภาพส่วนบุคคลดังกล่าว

การยึดหลักความเท่าเทียมกันในทฤษฎีของ รอลส์ และเพลโตต่างกัน แม้จะเห็นพ้องกันในด้านความไม่เท่าเทียมกันทางธรรมชาติ โดยวิเคราะห์แง่ ความสามารถ สติปัญญา อาจเป็นเพราะวิเคราะห์จากรูปแบบสังคมที่ต่างกัน รอลส์วิเคราะห์หลักแห่งความยุติธรรมจากสังคมแบบประชาธิปไตย ที่ถือหลัก ความยุติธรรมที่การให้อิสรภาพ เสรีภาพ สิทธิ และเสมอภาค โดยบุคคล

จะได้รับการประกันในหลักการนี้ โดยอาศัยการปกป้องคุ้มครองจากกฎหมาย เพลโตวิเคราะห์จากรูปแบบสังคมแบบ อาร์ิสโตคราซี (ARISTOCRACY) ที่ปกครองโดยคณะบุคคลหรือบุคคลที่มีความสามารถ นักปรัชญากับนักปกครองต้องเป็นคนคนเดียวกัน รัฐจึงจะมีสันติสุขในพรตนะของเพลโต^๑ เพลโตการนิยามแบบอุดมรัฐ ปฏิเสธหลักความยุติธรรม ซึ่งยึดหลัก เสรีภาพ สิทธิและเสมอภาคในความหมายเดียวกับที่เสรีประชาธิปไตยยึดถือ แต่หันมาอธิบายความยุติธรรม ในแง่การทำหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ บุคคลมีความเสมอภาคกัน ในการทำหน้าที่ที่เป็นหน้าที่ของตน ตามที่รัฐมอบหมายด้วยสติปัญญาของราชาปราชญ์ เพลโตเชื่อว่ารัฐที่มีการปกครองด้วยสติปัญญา^๒ จะให้หลักแห่งความเท่าเทียมกันได้

ทฤษฎีความยุติธรรมในแบบของรอลส์ เป็นการมุ่งผลในปัจจุบัน (Present society) ไม่ได้มุ่งหวังถึงอนาคต รอลส์ คิดว่า พื้นฐานของโครงสร้างระบบสังคม กฎหมายต้องเดินตามหลักศีลธรรม (Moral principle) หลักศีลธรรมกับหลักแห่งความยุติธรรมต้องไปด้วยกัน อาจเปรียบเทียบหลักความยุติธรรมของรอลส์กับลักษณะ เกมส์ที่ผู้เล่นมาทำความตกลงกันถึงวิธีการเล่น แต่เกมส์นี้ไม่ใช่เกมส์ที่จะอธิบายได้โดยใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Theory) แต่เป็นเกมส์ที่สูงกว่านั้น เป็นเกมส์ที่มีหลักศีลธรรมผสมอยู่ด้วย

รอลส์ คิดว่า หลักความยุติธรรมกับกฎศีลธรรมต้องไปด้วยกัน เขาคำนึงผลในแง่ความเป็นไปได้ในแง่ปฏิบัติ แต่สำหรับเพลโตแล้ว หลักของความยุติธรรมกับกฎศีลธรรมเป็นอันเดียวกัน คือต่างเป็นรูปแบบหนึ่งของแบบแห่งความดี (Idea of the good) อุดมรัฐก็เหมือนกับนครรัฐกรีกที่ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างอำนาจรัฐกับศาสนา (No separation of church and state or religion and polity) การไม่นับถือพระเจ้าก็เท่ากับเป็นการไม่เคารพเชื่อฟังหรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ ศีลธรรมกับกฎเกณฑ์ในสังคม จึงดูเหมือนว่าเป็นอันเดียวกัน

รอลส์ เชื่อว่า โครงสร้างสังคมที่เป็นระบบ (well-ordered society) จะทำให้หลักการของความยุติธรรมในฐานะที่เป็นความเที่ยงตรง มีความเป็นไปได้ ในแง่ปฏิบัติ ดังนั้นเขาจึงกำหนดลักษณะของระบบสังคมที่มีระเบียบ ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ

^๑Ibid., p.102. (Book IV/(424d))

^๒Ibid., p.273. (Book IX/(590b))

๑. มีการแบ่งแยกระหว่างอำนาจภายนอกกับอำนาจภายใน การแบ่งแยกอำนาจภายนอกกับอำนาจภายใน ตามทฤษฎีของรอลส์ หมายถึง รัฐต้องมีอำนาจภายในรัฐอย่างสมบูรณ์ ปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจภายนอกรัฐ แม้ว่าระบบโครงสร้างบางอย่างภายในรัฐจะมีการเปลี่ยนแปลง แต่รัฐจะต้องไม่สูญเสียอำนาจภายใน อำนาจในการปกครองตัวเอง รัฐที่มีอำนาจการปกครองที่มั่นคงจะทำให้หลักประกันของหลักแห่งความยุติธรรม นอกจากนี้จะมีรัฐที่มีอำนาจมั่นคงปัจเจกบุคคลในรัฐต้องเป็นคนที่มีจรรยาบรรณที่ดี มีความประพฤติที่มีศีลธรรมด้วย

๒. กำหนดรูปแบบของการปกครอง นอกจากรัฐจะมีอำนาจการปกครองที่มั่นคงแล้วยังต้องมีรูปแบบการปกครองที่แน่นอน ไม่ใช่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนมา ซึ่งรอลส์กำหนดรูปแบบของการปกครองที่จะยังผลให้ทฤษฎีของเขาที่มีความเป็นไปได้ ในด้านปฏิบัติว่าเป็นสังคมแบบประชาธิปไตย

๓. มีกฎหมายที่สัมพันธ์กับระบบการปกครอง เมื่อรัฐมีอำนาจการปกครองภายในที่มั่นคงต้องมีกฎหมายที่สัมพันธ์กับระบบการปกครอง กฎหมายจะให้หลักประกันของความยุติธรรมในสังคม โดยกำหนดขอบเขตของกฎหมายให้สอดคล้องกัน ให้หลักความเท่าเทียมกัน ซึ่งกฎหมายจะเป็นหลักประกันของความยุติธรรมในรูปของรูปแบบแห่งความยุติธรรม (Formal Justice) อย่างที่ซิดวิก (Sidgwick) กล่าวว่า "รูปแบบของความเท่าเทียมกัน ถ้าถูกกำหนดเป็นรูปแบบของความยุติธรรม จะปรากฏอยู่ในกฎหมายของรัฐ ซึ่งจะกลายเป็นกฎทั่วไป (General rules) ที่จะต้องได้รับความเชื่อฟัง"^๑

หลักความยุติธรรมทางสังคม ในฐานะที่เป็นความเที่ยงตรงต้องอาศัยองค์ประกอบของรูปแบบทางสังคม กฎหมายรัฐ ต้องมีโครงสร้างสังคมที่เป็นระบบ มีอำนาจการปกครองที่มั่นคง กำหนดรูปแบบการปกครองไว้ตายตัว ทฤษฎีของเขาจึงจะมีผลใช้บังคับในทางปฏิบัติ

โครงสร้างสังคมที่เป็นระบบ จะทำให้หลักของความยุติธรรมทางสังคมมีผลในแง่ปฏิบัติ พลเมืองสร้าง "อุดมรัฐ" ในลักษณะของสังคมที่มีระบบเช่นเดียวกับที่รอลส์คิด แต่ไม่ใช่สังคมแบบ

^๑Alvin. W. Goundner, Enter Plato, p.225.

ประชาธิปไตยเป็นสิ่งแบบเผด็จการ ที่ปกครองโดยกลุ่มบุคคลหรือบุคคลที่มีความสามารถ เอกภาพ
ของรัฐเกิดจากการแบ่งหน้าที่การงาน การทำหน้าที่ต่างกันของบุคคลในรัฐ การเชื่อฟังของผู้ผลิตที่
มีต่อผู้ปกครอง เป็นการปกครองโดยใช้เหตุผลควบคุมมิใช่ด้วยกฎหมาย มีการแบ่งแยกอำนาจของ
ผู้ปกครองกับผู้อยู่ปกครอง เอกภาพที่จะทำให้เกิดสังคมที่มีระบบอยู่ที่เหตุผลควบคุมกิเลสและน้ำใจ
ด้วยรูปแบบการปกครองในลักษณะนี้ จะให้หลักประกันของความยุติธรรมทางสังคม ในแบบของเพลโต

นอกจากนี้แล้ว ขั้นตอนของความยุติธรรม^๑ จะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ

๔ ขั้นตอน คือ

- ๑. ขั้นตอนทางด้านกฎหมาย (Legislative stage)
- ๒. ขั้นตอนทางด้านเศรษฐศาสตร์ (Economic stage & Social arrangement)
- ๓. เมืองค้ประกอบของความยุติธรรมในโครงสร้างสังคม (Justice Constitution)
- ๔. ความยุติธรรมในปัจเจกบุคคล (Justice Individual)

๑. ขั้นตอนทางด้านกฎหมาย (Legislative stage) เริ่มแต่กระบวนการร่างกฎหมาย
จะต้องอาศัยผู้ร่างที่มีความสามารถ ยุติธรรมและเชื่อถือได้มาออกกฎหมาย ในหลักการของกฎหมาย
ต้องให้อิสราภาพ (Liberty) ความเท่าเทียมกันแก่ประชาชน เท่ากับว่าอิสรภาพของบุคคลได้รับการ
คุ้มครองโดยกฎหมาย กฎหมายจำเป็นต้องมีเพื่อวางระเบียบในสังคม ถ้ากฎหมายมีลักษณะที่เหมาะสม
จะให้พื้นฐานที่ดีแก่สังคม กฎหมายต้องมีขีดห้ามในขอบเขตที่สามารถปฏิบัติตามได้ และข้อบัญญัติอื่น ๆ
ที่ขัดแย้งกัน ต้องไม่ขัดกับกฎหมายที่ใช้ในการปกครองและกฎหมายนั้น เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการเชื่อฟังจาก
ประชาชน มีการยึดถือและปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนั้นกฎหมายต้องคำนึงถึงประโยชน์ของคน
ส่วนรวม

กระบวนการของกฎหมาย ต้องให้ความยุติธรรมแก่บุคคลให้มากที่สุด เช่น ในการ
ตัดสินคดี ศาลต้องมีอิสระในการใช้กฎหมาย ต้องไม่มีอคติโดยเสียงคนส่วนมาก ในระบบสังคมที่ดี
รอลส์เชื่อว่าต้องการกฎหมายและรัฐบาลที่ดีด้วย หมายถึงรัฐบาลที่มีอำนาจที่จะป้องกันรักษาความ
มั่นคง นอกจากนี้กฎหมายต้องใช้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

---

^๑John Rawls, A Theory of Justice, p.199.

รอลส์ใช้กฎหมายเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งของสังคมที่จะสร้างให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมขึ้นได้ โดยกล่าวถึงลักษณะแห่งกฎหมายนั้นว่า จะต้องเป็นกฎหมายที่ให้หลักประกันในการรับรองและคุ้มครองอิสรภาพของบุคคล ในด้านอิสรภาพทางสังคม และอิสรภาพส่วนบุคคลแก่พลเมืองในรัฐ

สำหรับเพลโต หลักของความยุติธรรมทางสังคมนั้นไม่ได้อ้างกฎหมายมาเป็นตัวคำประกันที่จะให้อำนาจแห่งการสร้างความยุติธรรมในสังคม แต่สังคมจะเป็นสังคมที่มีโครงสร้างสังคมที่ยุติธรรมได้ต้องอาศัยผู้ปกครองที่เฉลียวฉลาด และมีความสามารถมาเป็นผู้นำ ไม่ใช่กฎหมายที่ร่างขึ้นตั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Formal Law) และที่ไม่ได้ตราเป็นลายลักษณ์อักษร (Informal Law) ในอุดมรัฐเพลโตเห็นความสำคัญของผู้ปกครองมากกว่ากฎหมายเพราะถ้ามีผู้ปกครองที่ดีจะสามารถทำการชี้แนะสร้างกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่สมบูรณ์ได้ ดังปรากฏในอุดมรัฐว่า "รัฐที่มีราชาปราชญ์ปกครองจะพ้นจากความหายนะได้... สิ่งสองสิ่งคืออำนาจทางการเมืองกับความฉลาดของนักปราชญ์ จะต้องรวมอยู่ในแหล่งเดียวกัน ส่วนธรรมชาติอันแตกต่างที่ผสมปนเปกันก็จำเป็นต้องแยกจากกัน ถ้าไม่เป็นดังนั้นแล้ว รัฐก็ตีเฝ้าพันธุมุขยก็ตี จะไม่มีวันสิ้นความเดือดร้อนได้เลย"^๑

จะเห็นได้ว่า เพลโตให้ความสำคัญแก่ราชาปราชญ์ที่เป็นผู้ปกครองมากกว่ากฎหมาย แต่เขาได้ปฏิเสธว่า "อุดมรัฐ" ไม่มีปัญหาด้านกฎหมาย เพียงแต่กฎหมายที่จะใช้ปกครองต้องร่างขึ้นโดยคนที่มีสติปัญญา จึงจะเป็นประโยชน์แก่รัฐอย่างแท้จริง ในด้านเนื้อหา เพราะกฎหมายนั้นจะมีเนื้อหาที่เป็นกฎหมายที่สมบูรณ์ เพลโตเห็นด้วยกับรอลส์ ในแง่ที่ว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นต้องเพื่อคนส่วนรวม ไม่ใช่เพื่อชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง ดังปรากฏในอุดมรัฐว่า

กฎหมายนั้นมิได้มุ่งเฉพาะความสุขเฉพาะชนชั้นใดในรัฐ แต่พยายามจะให้เกิดความสุขขึ้นโดยส่วนรวมทั้งรัฐ ทำให้พลเมืองปรับเข้าได้อย่างกลมกลืน โดยการชักจูงและการบังคับให้พลเมืองแบ่งปันผลประโยชน์อันนำเข้รัฐให้แก่กัน หาใช่เพื่อให้แต่ละคนหาสิ่งที่ตนอยากได้ตามความพอใจไม่"^๒

^๑Plato. The Republic. Translated by Alan Bloom, p.149. (Book V/ (467d))

^๒Ibid., p.198. (Book VIII/(520a))

เพลโตให้ความสำคัญแก่ราชาปราชญ์มากกว่ากฎหมาย กฎหมายเป็นสิ่งเกิดจากระเบียบวินัยที่ราชาปราชญ์ จะเป็นผู้วางหลักเกณฑ์ขึ้นมาเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอีกทีหนึ่ง "ผู้ปกครองและผู้ช่วยสมการจะได้รับการขนานนามอย่างนั้น ฝ่ายหนึ่งก็ต้องเป็นผู้ที่ยึดถือระเบียบวินัย อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ออกระเบียบวินัย ในการสั่งการผู้ปกครองต้องคำนึงถึงกฎหมายด้วย"^๑

ในแง่นี้คล้ายกับทฤษฎีของรอลด์ ที่ว่า กฎหมายต้องมีกระบวนการร่างกฎหมายที่ยุติธรรม เช่น มีผู้ร่างที่ยุติธรรม แต่รอลด์ไม่ได้กำหนดลักษณะของผู้ร่างไว้ชัดเจน เท่ากับเพลโตที่บ่งว่าราชาปราชญ์จะให้รูปแบบของกฎหมายที่สมบูรณ์ได้

ปัญหาเรื่องกฎหมาย ในทฤษฎีของเพลโตที่ปรากฏใน "อุดมรัฐ" ผู้ปกครองมาก่อนกฎหมาย ในการสร้างความยุติธรรมทางสังคม ผู้ปกครองจะบัญญัติกฎหมายที่สมบูรณ์ เพลโตตำหนิกฎหมายที่ร่างขึ้นโดยคนที่ไม่สมบูรณ์ ย่อมจะมีลักษณะเป็นกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม กฎหมายที่บัญญัติโดยราชาปราชญ์ จะเป็นกฎหมายที่ยุติธรรมซึ่งจะให้หลักของความยุติธรรมทางสังคมได้ กฎหมายที่ร่างขึ้นโดยผู้ปกครองที่มีสติปัญญา จะเป็นกฎที่เหมาะสมกับธรรมชาติของจิตของบุคคลตามที่เพลโตระบุไว้ เพลโตเพิ่งเล็งด้านบุคคล พยายามสร้างพลรัฐให้มีจิตที่กลมกลืน ต่อจากนั้นเลือกผู้ที่ดีที่สุดเป็นผู้ปกครอง เพื่อจะได้ใช้สติปัญญาร่างกฎหมาย "เพลโตเปรียบผู้ปกครองกับช่างวาดที่จะต้องทำความสะอาดวัตถุที่ใช้เขียนภาพก่อน มีโครงร่างของแบบที่สะอาด ดังนั้นเมื่อวาดภาพก็จะได้รูปภาพที่สวยงามและสมบูรณ์"^๒

นักปรัชญาที่เป็นผู้ปกครอง เหมือนกับช่างวาด กฎหมายคือสิ่งที่วาดโดยเลียนแบบจากโครงร่างที่สมบูรณ์ ที่เข้าใจด้วยสติปัญญา พลเมืองก็เหมือนกับวัตถุต้องล้างทำความสะอาดด้วยการฝึกอบรมจิตใจเสียก่อน เมื่อเป็นดังนี้แล้ว โครงสร้างหรือกฎหมายที่เกิดขึ้นจึงจะสมบูรณ์

ดังนั้น "กฎหมาย"จึงมีความสำคัญน้อยกว่าราชาปราชญ์ ในการให้หลักประกันความยุติธรรมทางสังคมในทฤษฎีของเพลโต

^๑Ibid., p.137. (Book V/(453b))

^๒Alvin. W. Gouldner, Enter Plato, p.225.

๒. ขั้นตอนทางด้านเศรษฐกิจศาสตร์ (Economic stage & social arrangement)

สังคมต้องมีการประกันสังคมและให้ความเท่าเทียมกันในด้านโอกาสในการประกอบอาชีพให้อิสราภาพทางสังคม ทฤษฎีความยุติธรรมของรอลส์ เห่งเล็งคือ การพยายามหาหลักหรือบทบาทของระบบเศรษฐกิจที่มีต่อสังคมทั้งหมด ซึ่งบทบาททางด้านเศรษฐกิจ จะมีผลด้านภาษีอากร ทรัพย์สินของเอกชน การตลาด เพราะฉะนั้นในแง่ที่รอลส์จึงมาเน้นที่ปัญหาผลประโยชน์ของบุคคล พยายามที่จะให้เหลื่อมล้ำกันน้อยที่สุด จึงเปิดโอกาสให้บุคคลมีอิสรภาพที่จะเลือกอาชีพตามถนัด (Equal liberty & fair equality of opportunity) สังคมที่รอลส์เชื่อว่า มีโครงสร้างที่เหมาะสมคือระบบประชาธิปไตยนั่นเอง ระบบการตลาด (system of the market) ถูกกำหนดด้วยทิศทางหรืออำนาจของภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้นแล้ว การตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล จะเข้าไปมีบทบาทอยู่ด้วย โดยควบคุมธุรกิจบางอย่างให้ผลผลิตมีราคาตามที่รัฐกำหนด มีการตรวจสอบคุณภาพและปริมาณของสินค้า รัฐบาลเข้าควบคุมภาวะการเงิน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม บัจเจกชนยังคงมีอิสระในการทำธุรกิจให้มั่นคงได้ และมีอิสระที่จะตัดสินใจในด้านธุรกิจโดยยึดเอาเงื่อนไขกฎเกณฑ์ต่างของระบบเศรษฐกิจ ตามที่ถูกกำหนดโดยสังคม

รอลส์เชื่อว่า การยอมรับหลักการการให้โอกาสอย่างเสมอภาคของบุคคลในสังคมในการประกอบอาชีพ สามารถที่จะลดความไม่ยุติธรรมในสังคมให้น้อยลง ในแง่ที่ทุกคนมีสิทธิและอิสรภาพที่จะเลือกประกอบอาชีพตามความสามารถ ผลประโยชน์ขึ้นกับประสิทธิภาพของการทำงาน มีความเท่าเทียมกันในด้านโอกาส แต่เคนเนต (Kenneth) ไม่เห็นด้วยกับหลักการนี้ เขากล่าวว่า

นับแต่สงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นต้นมาที่สังคมเกิดระบบทุนนิยม (Capitalism) ระดับของความมั่งคั่งในสังคม (Social wealth) ไม่เคยได้รับการแบ่งอย่างเท่าเทียมกันเลย โดยเฉพาะในสังคมสมัยศตวรรษที่ ๑๙ และอาจรวมถึงสมัยปัจจุบันนี้ เขาเชื่อว่า สังคมในระบบทุนนิยมก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันขึ้นมา เนื่องจากการยอมรับหลักการนี้^๑

^๑John Rawls, The Theory of Justice, p.299.

ดังได้กล่าวแล้วว่า รอลส์วิเคราะห์ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม โดยยอมรับระบบสังคมแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม จึงให้สิทธิ เสรีภาพให้อิสระภาพแก่บุคคลในทางเศรษฐกิจเลือกประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจ ผลประโยชน์หรือรายได้ที่ได้จากประสิทธิภาพในการทำงาน ผลประโยชน์นี้ ทั้งบุคคลและรัฐจะมีร่วมกัน รัฐบาลจะเข้าควบคุมในด้านมาตรฐานสินค้า กำหนดราคาสินค้าออกกฎหมายเพื่อควบคุมภาวะเศรษฐกิจของประเทศ แต่เอกชนก็สามารถที่จะประกอบธุรกิจส่วนตัวได้ แต่สังคมแบบอุดมรัฐ ผลประโยชน์ที่ส่วนรวม คือรัฐ บุคคลมีชีวิตอยู่ไม่ใช่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์หรือความพึงพอใจเฉพาะตน ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐเป็นสิ่งสำคัญ เพลโตไม่คิดว่าบุคคลควรจะมีเสรีในการเลือกประกอบอาชีพ เพราะอาชีพถูกกำหนดตามธรรมชาติทางจิตของบุคคล โอกาสในการเลือกดูเหมือนว่าจะถูกจำกัดอีกเช่นกัน การแบ่งชนชั้นในอุดมรัฐออกเป็น ๓ ชั้น ผู้ปกครองที่ฉลาดที่สุดและยุติธรรม ผู้พิทักษ์เป็นผู้ปกป้องรัฐ ส่วนพลรัฐคือผู้มีหน้าที่ทำงานให้รัฐและเชื่อฟัง การแบ่งชนชั้นในสังคม เพลโตแบ่งตามสภาพจิต การจำแนกแรงงาน (Division of labour) ในลักษณะนี้เท่ากับเป็นการตัดเสรีภาพในการเลือก เพราะการแบ่งหน้าที่กำหนดตามสภาพจิตที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล การให้บุคคลเลือกประกอบอาชีพตามความสนใจ โดยให้ความเท่าเทียมกันในด้านโอกาส ซึ่งจะเป็นแนวทางไปสู่ความยุติธรรมทางสังคมแบบรอลส์ จึงเป็นไปได้สำหรับทรศนะของเพลโต

เพลโตไม่เห็นด้วยกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากระบบการแข่งขัน บุคคลคนเดียวอาจทำหน้าที่หลายอย่างได้ แล้วแต่ความสามารถ ซึ่งในแง่นี้จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้ ในทรศนะของรอลส์เพลโตไม่ตีค่าความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในแง่เดียวกับรอลส์ เพราะเขาไม่เห็นด้วยที่จะให้บุคคลทำหน้าที่หลายอย่างในเวลาเดียวกัน แต่คิดว่าการให้บุคคลทำงานอย่างเดี่ยว (one man, one task) จะก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ในแง่ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพเป็นการแลกเปลี่ยนหน้าที่และผลิตผลที่ได้ซึ่งกันและกัน และเพลโตยังเชื่อว่าการมอบหมายให้บุคคลทำหน้าที่หลายอย่างจะเป็นการทำลายรัฐ ในแง่นี้เพลโตวิเคราะห์จากสภาพธรรมชาติของจิต โดยเปรียบเทียบกับ การแบ่งชนชั้นในรัฐ ถ้าบุคคลคนเดียวสามารถทำหน้าที่หลาย ๆ อย่าง ในเวลาเดียวกันจะทำให้สังคมไม่มีเอกภาพ (disunity) ในแง่ของการขาดความกลมกลืน

เพลโตไม่เห็นด้วยกับการเปิดเสรี ให้อิสรภาพแก่บุคคลในการประกอบอาชีพตามความสนใจ มีการแข่งขันกันทางด้านธุรกิจ ขึ้นกับสติปัญญา ความสามารถ ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในแง่รายได้ ถูกตัดสินโดยความสามารถและสติปัญญา จะก่อให้เกิดขึ้นตอนของความยุติธรรมในสังคมได้ในทรศณะของรอลส์สำหรับเพลโต ความยุติธรรมทางสังคมไม่ได้เกิดจากระบบ เสรีหรือการแข่งขันแบบระบบทุนนิยม ที่ใช้สติปัญญา ความสามารถเป็นตัดสิน ความไม่เท่าเทียมกันในด้านรายได้ ผลประโยชน์ ซึ่งรอลส์ คิดว่า การใช้ประสิทธิภาพ ความสามารถเป็นเกณฑ์ตัดสิน กับระบบการตลาดแบบเปิด เสรี จะเป็นแนวทางไปสู่ความยุติธรรมทางสังคม เพลโตมีความเห็นว่าความยุติธรรมทางสังคม เกิดจากการทำหน้าที่ แต่ละคนทำหน้าที่ตามที่ตนถนัด ระบบเศรษฐกิจอยู่ในรูปของการแบ่งแยกหน้าที่ แลกเปลี่ยนผลผลิต แรงงานซึ่งกันและกัน รัฐจะเกิดความกลมกลืน สังคมได้คุณภาพระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในรัฐ รัฐจะเป็นเอกภาพโดยป็นนี้ รัฐหรือสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจ ในลักษณะนี้จะมี ความยุติธรรมทางสังคมขึ้น

๓. องค์ประกอบของความยุติธรรมในโครงสร้างสังคม (Justice Constitution)

องค์ประกอบของความยุติธรรมในสังคมจะมีขึ้นได้ต้องอาศัย กฎหมายที่ยุติธรรมและให้ความเท่าเทียมกันในแง่อิสรภาพ (Liberty) หลักแห่งความเสมอภาคมีบทบาทในระบบสังคม ตามทรศณะของรอลส์ เขาเสนอหลักการที่ว่าด้วยความยุติธรรมโดยทั่ว ๆ ไปใน ๒ ลักษณะคือ

๑. หลักการที่กล่าวถึงการให้อิสรภาพ มนุษย์ในสังคมมีอิสรภาพเท่าเทียมกัน
๒. หลักการเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน โดยทั่ว ๆ ไป พิจารณาจากแง่ผลประโยชน์

อภิสิทธิ์ เช่น คนที่ทำงานรัฐบาล อาจจะได้รับสิทธิหรือสวัสดิการบางอย่างที่คนอื่นไม่มีโอกาสได้รับ ในรูปแบบเดียวกันในด้านผลประโยชน์ อาจพิจารณาจากผลประโยชน์ของคนในตำแหน่งหนึ่ง ไปสู่คนอีกตำแหน่งในสังคม

สำหรับหลักการเรื่องอิสรภาพดังได้กล่าวไปแล้วว่า รอลส์อธิบายในรูปของอิสรภาพในการประกอบอาชีพ อิสรภาพในการเลือก ตัดสินใจ โอกาสในการศึกษา ฯลฯ ซึ่งจะได้รับการประกันและคุ้มครองด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ รอลส์เน้นความสำคัญของอิสรภาพว่า มนุษย์มีอิสรภาพขั้นพื้นฐาน มนุษย์เกิดมาพร้อมกับอิสรภาพนี้ ดังนั้น การจะบัญญัติกฎเกณฑ์อื่นขึ้นมาใช้ในสังคม กฎเกณฑ์นั้นต้องให้อิสรภาพแก่บุคคล ต้องไม่มีหลักการใดที่ขัดแย้งกับหลักแห่งอิสรภาพนี้ หลักการความยุติธรรม

ทางสังคมของเพลโต ไม่ได้เน้นที่การให้อิสระภาพของบุคคลที่จะเลือกตัดสินใจตามที่ตนต้องการ
 อิสระภาพ เสรีภาพ เป็นสิ่งที่อันตรายต่อบุคคลและรัฐ เสรีภาพคือการให้ภาคความปรารถนาเป็น
 นายอยู่เหนือเหตุผล รัฐจะขาดเอกภาพ(Unity) ถ้าปล่อยให้บุคคลในรัฐมีการกระทำที่เกิดจาก
 ความปรารถนาเป็นตัวชี้นำ ดังนั้น เพลโตไม่เห็นด้วยกับหลักการที่ว่า การให้อิสระภาพแก่บุคคลใน
 การเลือกตัดสินใจในกิจกรรมของตน ตามที่ตนปรารถนา จะเป็นแนวทางไปสู่ความยุติธรรมทาง
 สังคม

ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เกิดจากผลประโยชน์ อำนาจอภิสิทธิ์ของบุคคลในสังคมทำ
 ให้รอลส์เสนอความคิดที่ว่า ความไม่เท่าเทียมกันนี้จะลดลง ถ้าบุคคลแต่ละบุคคลมีผลประโยชน์
 ส่วนตัวร่วมกัน ซึ่งหลักการนี้ ต่างกับผลประโยชน์ส่วนตัว(Self-interest) ถ้าบุคคลมีการ
 เคารพในสิทธิและคำนึงถึงความถูกต้องในการปฏิบัติระหว่างบุคคลต่อบุคคล แสดงว่าเขาถือหลักการ
 ผลประโยชน์ส่วนตัวร่วมกัน เพราะคงจะไม่มีใครต้องการให้ผู้อื่นมาปฏิบัติสิ่งที่เป็นการละเมิดสิทธิ
 และอิสรภาพของเรา โดยนัยนี้ทุกคนจะปฏิบัติต่อกันเหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน บัจเจกบุคคล
 ในสังคมมีส่วนอย่างมากที่จะช่วยสร้างให้เกิด โครงสร้างสังคมที่ยุติธรรม ซึ่งในทฤษฎีนี้เพลโต
 คงจะไม่มีข้อขัดแย้งใด

๔. ความยุติธรรมในปัจเจกบุคคล (Individual Justice) ความยุติธรรมในสังคม
 จะมีไม่ได้ในทฤษฎีของรอลส์ ถ้าปราศจากความยุติธรรมในปัจเจกบุคคล "บุคคลจะเป็นคนที่
 เที่ยงตรง (Fairness) ได้เมื่อเขาเป็นบุคคลที่มีเสรี (Free person) ในการตัดสินใจเลือกหรือ
 กระทำการใดก็ได้ โดยไม่มีการบีบบังคับจากบุคคลอื่น รู้จักหน้าที่และข้อผูกพัน (Duty and
 Obligation) ที่จะต้องกระทำต่อสังคม"^๑

ไม่ว่าสังคมจะมีรูปแบบการปกครองแบบใดก็ตาม ประชาชนต้องทำหน้าที่อย่างดีที่สุด
 ตามหลักของรูปแบบแห่งความยุติธรรม มียึดถือกันในสังคมนั้น ตัวอย่างเช่น การทำตามหน้าที่ของ
 บุคคลในสังคม เขามีสิทธิที่จะเลือกยึดถือหลักการใดก็ได้ แต่ต้องให้เป็นผลดีต่อสังคม ถ้าสมมติว่ามี

^๑Ibid., p.230.

การเลือกตั้ง หากยึดตามหลักประชานิยม เขาจะลงคะแนนเสียง เลือกตั้งให้แก่ผู้ทำประโยชน์
 สุขให้กับสังคมมากที่สุด ก็ถือได้ว่าเขารู้จักหน้าที่ที่มีต่อสังคม

การปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงตรง (Acting fairly) นอกจากจะเกิดจากการปฏิบัติที่
 ปราศจากการบีบบังคับ ต้องเป็นการปฏิบัติ เพราะถือว่า เป็นกฎหรือหลักการที่จะจรรโลงให้เกิด
 ความยุติธรรมในสังคมขึ้น

เพลโตมีทรรศนะเรื่องความยุติธรรมในปัจเจกบุคคล เช่นเดียวกับที่รอลส์คิด ในแง่ที่ว่า
 สังคมจะมีความยุติธรรมทางสังคมไม่ได้ ถ้าปราศจากความยุติธรรมในปัจเจกชน ลักษณะของรูปแบบ
 แห่งปัจเจกชนจะมีส่วนกำหนดรูปแบบของรัฐด้วยในทรรศนะของเพลโต ดังนั้น ปัจเจกชนกับรัฐจะแยก
 กันไม่ได้ รัฐสร้างจากธรรมชาติของลักษณะแห่งปัจเจกชน ไม่ใช่มาจากก้อนหิน ดัง
 เหตุผลที่เพลโตได้เสนอไว้อย่างแจ่มชัด ในอุดมรัฐถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลและรัฐว่า

เราจะยอมรับกันตั้งนั้นใช้ไหม ข้าพเจ้าพูด ในตัวบุคคลแต่ละคนมีหลักการและลักษณะนิสัยอย่าง
 เดียวกับที่ปรากฏในรัฐ ซึ่งสิ่งนี้เป็นผลมาจากบุคคลไปสู่รัฐ ถ้าเรายกเอาปริมาณของกิเลสกับ
 จิตใจขึ้นมา คงจะนำหัวเราะถ้าเราจะคิดว่า สิ่งเหล่านี้เมื่อเราพบได้ในรัฐจะไม่ใช่มาจาก
 ปัจเจกบุคคลที่เป็นเจ้าของ^๑

ข้อความที่กล่าวข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่ยืนยันทรรศนะของเพลโตว่ารัฐกับปัจเจกชนมีความ
 สัมพันธ์กัน รูปแบบของรัฐถูกกำหนดโดยรูปแบบของปัจเจกบุคคล (It is the individual
 character type that determines the type of state) เช่นกัน ความยุติธรรมของ
 สังคมจะมีไม่ได้ ถ้าปราศจากบุคคลที่ยุติธรรม คนที่ยุติธรรมในทรรศนะของเพลโตหมายถึง คนที่ทำตาม
 หน้าที่ในทรรศนะหนึ่งของลักษณะการกระทำที่ก่อให้เกิดความยุติธรรม ดังปรากฏในอุดมรัฐ ว่า "รัฐ
 จะเป็นรัฐที่ยุติธรรม เพราะชนแต่ละพวกในบรรดาทั้งสามพวกทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์"^๒

^๑Plato. The Republic. Translated by Alan Bloom, p.128. (Book
 V (450-e))

^๒Ibid., p.121. (Book IV/(441d))

คนที่จะถือได้ว่า มีการกระทำที่ยุติธรรมในพระศนะของรอลล์ คือคนที่ปฏิบัติตามหลักที่ยึด ถือว่าเป็นความยุติธรรมในสังคมนั้น ในแง่นี้รอลล์ เชื่อว่าความยุติธรรมมีลักษณะสัมพันธ์ขึ้นกับความ เชื่อของคนในสังคม ถ้าเราปฏิบัติตามเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ ไม่ใช่เพราะถูกบีบบังคับหรือมีสิ่งอื่นใด เคลือบแฝงเป็นการปฏิบัติตามหลักการ นั้นแสดงว่า เป็นบุคคลที่มีการปฏิบัติอย่างเที่ยงตรงเป็นคนอิสระ (Free man) ปฏิบัติตามหน้าที่ ยึดถือหลักการแห่งความยุติธรรมในสังคมเป็นที่ตั้ง

จะเห็นได้ว่า รอลล์ได้พยายามสร้างทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม เพื่อมุ่งหวังที่จะให้ปัจเจกบุคคลในสังคมได้มีส่วนรับผิดชอบและได้รับผลประโยชน์ที่เขาควรจะได้รับในสังคมอย่างเท่าเทียมกันให้มากที่สุด แต่ทั้งเพลโตและนักปรัชญาสมัยปัจจุบันต่างก็พยายามที่จะสร้างสังคมในหลักที่จะตัดสินความยุติธรรมทางสังคม โดยมุ่งผลเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม สร้างสังคมให้มีสภาพที่จะก่อให้เกิดสันติสุขมากที่สุด เป็นสถานที่ที่มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ และสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์รวมทั้งสามารถบรรลุเป้าหมายของชีวิตได้ตามที่แต่ละคนปรารถนาาร่วมกัน แต่ดังที่กล่าวไปแล้วว่า สังคมในปัจจุบันมีแนวทางการปกครองและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากนครรัฐกรีก มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น ประชากร ผลผลิต ความต้องการ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการวางรากฐานความยุติธรรมทางสังคม

๔.๓ ความเป็นไปได้ของทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมในแง่ปฏิบัติ

ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม แบ่งออกเป็นหลายทฤษฎีด้วยกันเหมือนกับที่ข้อบัญญัติทางกฎหมาย แบ่งออกเป็นหลายรูปแบบ จะเห็นว่าหลักความยุติธรรมทางสังคมไม่ได้มีลักษณะสากลแน่นอนตายตัว ที่จะนำมาใช้ได้กับทุกรูปแบบของการปกครอง ตรงข้ามหลักความยุติธรรมทางสังคมในพระศนะของนักปรัชญาปัจจุบันมีลักษณะสัมพันธ์ (Relative) ถูกกำหนดด้วย ศาสนา ศิลป วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ การศึกษาและตัวการอื่น ๆ ดังนั้น หลักของความยุติธรรมจึงไม่ใช่หลักการที่มีเนื้อหาเป็นบรรทัดฐานแน่นอน แต่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสม ตามเงื่อนไขของการเจริญเติบโต ความก้าวหน้าทางสังคม

ดังนั้น หลักของความยุติธรรมทางสังคม จึงไม่อาจนำมาใช้ได้ ในสังคมทุกรูปแบบ ยกตัวอย่าง เช่น โครงสร้างสังคมหนึ่ง ยินยอมเปิดเสรีในการให้โอกาสอย่างเสมอภาคแก่บุคคลในสังคม ในขณะที่อีกสังคมหนึ่งไม่เป็นเช่นนั้น หลักความยุติธรรมทางสังคมแบบทฤษฎีการแบ่งสรร

ปันส่วนแบบมาร์กซ์ ที่ให้ผลผลิตแต่ละคนตามความต้องการทางร่างกาย ก็ไม่อาจนำมาใช้ปฏิบัติได้
ในสังคมแรก ดังนั้น หลักความยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเงื่อนไขของสังคม

ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมแบบรอลส์ใช้รูปแบบและวิเคราะห์ทฤษฎีของเขาจากระบบ
การปกครองแบบประชาธิปไตย หลักการของทฤษฎี จึงมีความเป็นไปได้เฉพาะในรูปแบบสังคมที่
ให้เสรีแก่บุคคลที่ยินยอมให้บุคคลสามารถที่จะแสวงหาสิ่งที่เขาต้องการด้วยตัวของเขาเอง

แต่สำหรับทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม ในทรรศนะของเพลโตไม่ได้มีลักษณะสัมพัทธ์
(Relative) แต่เป็นรูปแบบของความยุติธรรมที่มีลักษณะสากล(Universal) ความยุติธรรม
ทางสังคมกับปัจเจกบุคคลมีลักษณะเดียวกัน คือ เป็นสิ่งเลียนแบบมาจากรูปแบบของความยุติธรรม
สมบูรณ์(Perfect Justice) ซึ่งทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมของเพลโต รอลส์วิเคราะห์
ว่าเป็น "ลักษณะของสังคมส่วนตัว"(Private Society) ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมในอุดมคติ
ผลประโยชน์อยู่ในรูปของการแลกเปลี่ยน ในความเป็นจริงแล้วในด้านปฏิบัติเป็นไปได้^๒ รอลส์
ให้เหตุผลว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสนใจ ความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้น สังคมจึงน่าจะมีส่วนที่
จะให้ได้พัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคล ในด้านต่าง ๆ ตามเงื่อนไขที่เขาสามารถจะมี
ส่วนเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม ที่จะใช้เสรีภาพ อิสระภาพ ของเขาในการประกอบกิจกรรมที่จะ
บรรลุเป้าหมายสูงสุดตามที่เขาปรารถนา ดังนั้น จะพบว่า ธรรมชาติของมนุษย์ในทรรศนะของนัก-
ปรัชญาปัจจุบันกับความเห็นของเพลโตจึงมีลักษณะต่างกันซึ่งความคิดนี้ ได้รับอิทธิพลจากอริสโตเติล
อริสโตเติล เชื่อว่า

^๑สังคมส่วนตัว (private society) หมายถึง ลักษณะสังคมในอุดมรัฐ ที่มีระบบ
เศรษฐกิจแบบง่าย ๆ มีการแบ่งงานกันทำผลผลิตที่ได้ใช้การแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกัน
สังคมที่ใช้หลักเศรษฐกิจรูปนี้ เป็นระบบครอบครัว ถ้าเป็นประเทศหรือรัฐที่มีคนมารวมอยู่ด้วยกัน
จำนวนมาก ระบบสังคมแบบนี้เป็นไปได้ในด้านปฏิบัติ

^๒John Rawls, "Justice and Liberty", In The Development of the
Democratic Idea, ed. by Charles M. Sherover (Washington : Washington
square press, 1968), pp. 536-537.

ลักษณะพื้นฐานข้อหนึ่ง ก็คือว่า ไม่มีใครที่จะทำทุกอย่างที่เขาปรารถนาอยากจะทำได้ หรือทำทุกสิ่งที่คนอื่น ๆ ทำได้ แต่ถึงอย่างไร ความสามารถ ที่แฝงอยู่ในตัวมนุษย์ เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่เกินกว่าที่จะคาดคิด ดังนั้น มนุษย์น่าจะมีสิทธิ์ที่จะเลือกดำเนินชีวิตตามความสนใจ ตามสิ่งที่ปรารถนา เมื่อเขาได้บรรลุถึงสิ่งที่เขาปรารถนา เขาก็จะสามารถชื่นชมกับความสำเร็จของบุคคลอื่นได้^๑

จะเห็นได้ว่า รอลส์ คาดว่า ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม แบบเพเลโต เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ โดยวิเคราะห์จากธรรมชาติของมนุษย์

ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม เป็นผลจากความพยายามของนักปรัชญา ซึ่งต่างก็มีความหวังที่จะให้ทฤษฎีนี้เป็นไปได้ ในด้านปฏิบัติเพื่อจะจรรโลงให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ มีสันติสุขสำหรับมวลมนุษย์ แต่ความเป็นไปได้นี้ ต้องอาศัยองค์ประกอบของระบบสังคม ของบุคคลในสังคม, ระบบเศรษฐกิจ อำนาจทางค่านับบริหาร กฎหมาย และอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว หลักของความยุติธรรมทฤษฎีหนึ่ง อาจนำไปปฏิบัติได้ในระบบสังคมหนึ่ง แต่ไม่อาจนำไปปฏิบัติได้ในอีกสังคมหนึ่ง ไม่อาจนำเอาหลักการไปปฏิบัติได้ในทุกกรณี แต่มีความจริงที่จะต้องยอมรับว่า หลักแห่งความยุติธรรมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับสังคมมนุษย์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑Ibid., pp.543-544.